

Baken en boei?!

Studenten op zoek naar ondersteuning.

Onderzoeksrapport M SEN Autismespecialist

Begeleid door drs. M. Loots en mevr. W. Lampen

Wim Stinkens
Kretbosstraat 46, 2280 Grobbendonk
w.stinkens@student.fontys.nl

Studentnummer 2156795

Opleidingscentrum Speciale Onderwijszorg

Fontys Hogescholen Tilburg

Tilburg, 2009- 2010

Inhoud

VOORWOORD.....	4
SAMENVATTING	5
1. INLEIDING.....	6
1.1. Doel van het onderzoek (output).....	7
1.2. Onderzoeksvragen	8
2. THEORETISCH KADER	9
2.1. Voorzieningen	9
2.2. De student met een autismespectrumstoornis.....	10
2.3. Onderwijs en context	11
2.3.1. Drempels?!	11
2.3.2. Waardengebonden.....	12
2.3.3. Inclusie.....	13
3. METHODE.....	15
3.1. Methodologie.....	15
3.2. Verzamelen van gegevens	16
3.3. Triangulatie	17
3.4. De vragenlijst	18
4. RESULTATEN	22
4.1. Resultaten van de ganse groep respondenten (n= 6).....	22
4.2. Resultaten van de respondenten met de diagnose ASS (n= 3)	24
4.3. Resultaten van de respondenten zonder de diagnose ASS (n= 3).....	26
4.4. Overeenkomsten en verschillen: analyse van de vier categorieën (deel 2 enquête).....	28
4.5. Resultaten: organisatorische stellingen (deel 3 enquête)	31
5. CONCLUSIES.....	33

6.	AANBEVELINGEN	35
7.	REFLECTIE EN EVALUATIE	36
8.	BIBLIOGRAFIE	38
9.	BIJLAGEN	40
	Bijlage I: Bevraging in lime survey.....	40
	Bijlage II: Data mbt ondersteuning/begeleidingsbehoeften (deel II)	62
	Bijlage III: Overzicht resultaten per vraag (deel 2).....	63
	Bijlage IV: Gebruikte ondersteuning	64
	Bijlage V: Organisatorische aspecten data (deel 3)	65

Voorwoord

Binnen de Plantijn Hogeschool willen we ons onderwijsgebeuren laten aansluiten op de talenten van de student.

We ijveren voor de participatie van alle jongeren aan het hoger onderwijs. Iedereen binnen de hogeschool doet hiervoor grote inspanningen.

In de hogeschool is er een groot en open faciliteitenbeleid met veel inzet van de lectoren, de studie- en studentenbegeleiders en het beleid.

Binnen het departement Sociaal Agogisch Werk, bachelor in de Orthopedagogie en bachelor Autismespectrumstoornissen: een Orthopedagogisch perspectief, is inclusie en diversiteit een thema.

Het behoefteonderzoek naar noden op het vlak van ondersteuning bij studenten met en zonder de diagnose van Autismespectrumstoornissen (ASS) krijgt een plaats in dit kader. In de hogeschool ben ik opleidingscoördinator van de bacheloropleiding

'Autismespectrumstoornissen: een orthopedagogisch perspectief,. Hiernaast ben ik verantwoordelijk voor de ontwikkeling van vormingen en opleidingen binnen de posthogeschoolvorming.

Bij het werken aan dit onderzoek heb ik uit verschillende hoeken ondersteuning gekregen. Het was duidelijk dat ik niet alleen de weg op hoefde! Ik kan uit eigen ervaring aansluiten bij een belangrijke conclusie in het rapport: het geloof van anderen in je kwaliteiten is een *conditio sine qua non*.

In de eerste plaats wil ik de studenten bedanken die aan het onderzoek hebben meegewerkt!

Bedankt Drs. Mieke Loots, docent onderzoek, mevr. Wendy Lampen, docent/coördinator, mevr. Maria Van Elk, supervisor, mevr. Lobke van Pruijssen-van de Put/ mevr. Lisette Verbruggen/ mevr. Marieke Vennix/ dhr. Harold Van Loon, critical friends , mevr. Greet Hellenbosch/ mevr. Evy De Bie/ mevr. Laura Debray/ mevr. Katrien Strauven/ mevr. Katia Tuerlinckx/ dhr. Beno Schraepen/ mevr. Bernice De Vos , collega's en mevr. Ilse Luts. De helpende handen, de constructieve feedback, het open interview, de duidelijke visie, de doorleefde ervaring, de technische ondersteuning en het in vraag stellen van mijn evidenties hebben voor mij veel betekend! Bedankt!

Samenvatting

In dit onderzoek staan de ondersteuningsbehoeften van studenten met en zonder de diagnose van ASS centraal. Ik wil nagaan wat als krachtig wordt ervaren in de gehanteerde ondersteuning en welke ondersteuningsbehoeften blijven bestaan. Hiernaast stel ik me de vraag in welke mate de ondersteuningsbehoeften van studenten met en zonder de diagnose van ASS elkaar overlappen en of deze overlap consequenties heeft op de visie van ondersteuning.

In hoofdstuk 1 schets ik de context waarin het praktijkonderzoek plaats heeft en formuleer ik de onderzoeksvragen.

In hoofdstuk 2 ga ik in op de samenhang tussen ASS, de onderwijsrealiteit van vandaag en de visie op inclusive design. Hiernaast introduceer ik een ethisch -normatief kader waarin ondersteuning van studenten een plaats kan krijgen.

In hoofdstuk 3 motiveer ik mijn keuze voor de gebruikte methodologie en verduidelijk ik de gevolgde weg in de concretisering van het onderzoek.

In de hoofdstukken 4, 5 en 6 geef ik achtereenvolgens inzicht in de resultaten van het onderzoek, formuleer ik de conclusies en doe ik aanbevelingen voor de praktijk en verder onderzoek.

Het onderzoeksrapport zal afgesloten worden met een reflectie en evaluatie waarin ik terugkijk op de betekenis die het werken aan dit masteronderzoek voor mij heeft gehad.

1. Inleiding

Binnen het hoger onderwijs in Vlaanderen kunnen studenten met een autismespectrumstoornis (ASS) beroep doen op verschillende vormen van ondersteuning. Deze vormen van ondersteuning zijn decretaal verankerd in het structuurdecreet (Edulex. Wetgeving en omzendbrieven voor het Vlaamse onderwijs., 2003) op het hoger onderwijs. Naast studie- en studentenbegeleiding en GON¹ nemen bijzondere faciliteiten een belangrijke plaats in.

Binnen studie- en studentenbegeleiding kan de student terecht voor:

- Advies en/of hulp bij de studietoepassing. De studentenbegeleider werkt individueel of in groep aan studievaardigheden zoals studieplanning en studiemethode.
- Een persoonlijke psychosociale begeleiding.
- Vragen rond bijzondere faciliteiten, zoals meer tijd krijgen om een examen af te leggen.
- Verwijzing naar gespecialiseerde hulp buiten de hogeschool.

Geïntegreerd Onderwijs, afgekort als GON, heeft als doelstelling integratie van leerlingen/studenten met een beperking in het gewone onderwijs te bewerkstellingen. De GON-begeleider is verbonden aan het buitengewoon onderwijs en ondersteunt in het reguliere onderwijs leerlingen/studenten, onderwijzend en ondersteunend personeel.

De opdracht van de GON-begeleider situeert zich op vijf terreinen: hij ondersteunt de student bij het opnemen en verwerken van de leerstof en bij emotionele en sociale problemen, begeleidt de school, speelt een rol bij de voorlichting van medestudenten in functie van de beperkingen van de medestudent, heeft formele en informele contacten met de ouders en is betrokken in de overlegmomenten met betrokken begeleiders en therapeuten.

Binnen de Plantijn hogeschool wordt de mogelijkheden tot ondersteuning duidelijk gecommuniceerd in onder andere de studiegids. 'Verder studeren is sowieso een hele uitdaging. Voor sommige studenten is die uitdaging zo mogelijk nog groter omwille van bijzondere noden. Aan die studenten willen wij de nodige ondersteuning geven. Daarom voorzien we in bijzondere faciliteiten.' (Plantijn Hogeschool, 2009- 2010)

¹ Geïntegreerd onderwijs

Bijzondere faciliteiten kunnen worden toegekend omwille van een gehinderd zijn van de normale onderwijs- en leersituatie bij een functiebeperking (waaronder ASS), ernstige medische of psychische problemen, combineren van studie en gezin, combinatie van studie en werk, bij erkende topsport en cultuurbeoefening.

De waaier aan bijzondere faciliteiten is niet exhaustief. Bijzondere faciliteiten kunnen compenserend (meer examentijd), dispenserend (vrijstellen van bepaalde activiteiten) en ondersteunend (opzoekwerk bibliotheek) van aard zijn.

In de toekenning van de faciliteit houdt de hogeschool rekening met de noden van de student en de mogelijkheden van de opleiding.

De mogelijkheden van ondersteuning en begeleiding zijn uitgebreid, laagdrempelig en worden toevertrouwd aan deskundigen ter zake.

In de aanloop naar dit onderzoek ben ik me gaan afvragen of de student met ASS door de bomen het bos ziet en of we slagen in onze doelstelling om hem te ondersteunen op een wijze die rekening houdt met zijn anders-zijn.

Ik vraag me af in welke mate, wanneer en op welke manier ondersteuning kan worden gegeven in het onderwijs- en leerproces. Bij deze ondersteuning willen we de onderwijs- en leersituatie die gehinderd wordt door ASS compenseren en hierbij, naast de start- en eindcompetenties, de krachten van de student met ASS overeind houden.

Mijn aanvoelen is dat de gehanteerde ondersteuningsstructuren (zowel het concept van bijzondere faciliteiten, GON als studie- en studentenbegeleiding) soms begrensd worden door de context waarin ze worden aangeboden. Een context die uitgaat van integratie/normalisatie.

Mijn hypothese is dat een inclusieve context een betekenisvolle facilitator tot ondersteuning kan zijn/worden daar waar de onderwijs- en leersituatie door een autismespectrumstoornis gehinderd wordt.

1.1. Doel van het onderzoek (output)

In mijn praktijkonderzoek breng ik in kaart wat werkt (krachten) en waar nood aan is in de ondersteuning van studenten. Ik doe dit vanuit het perspectief van studenten met en zonder een diagnose van ASS.

Vanuit dit onderzoek wil ik, rekening houdend met de krachten/kwaliteiten en ondersteuningsnoden van studenten, aanbevelingen formuleren die kunnen bijdragen aan 'inclusive design for all'.

1.2.Onderzoeksvragen

Waar en op welke wijze kan ondersteuning/begeleiding een meerwaarde betekenen in de afstemming van de schoolorganisatie in het hoger onderwijs op de eigenheid van de individuele student met en zonder een diagnose van ASS.

- Welk zijn de krachten die studenten met en zonder een diagnose van ASS ervaren in de ondersteuning door lectoren, studentenbegeleiding, GON, bijzondere faciliteiten, schoolorganisatie en relevante anderen?
- Waar lopen studenten (ondanks ondersteuning) tegen aan? Welke ondersteuningsbehoeften blijven bestaan?
Ik wil bij studenten met en zonder de diagnose van ASS nagaan wat ze als ondersteuning (h)erkennen, wat ze nodig hebben om te kunnen functioneren/studeren (= handhaven in klasgroep, schoolorganisatie, verwerking leerstof, assessment, sociale contacten, communicatie) en in welke mate ze ondersteuning als effectief ervaren.

2. Theoretisch kader

2.1.Voorzieningen

Het decretaal kader welk de regelgeving in het Vlaamse hoger onderwijs vorm geeft voorziet in verschillende decreten die richtinggevend zijn wat betreft het kansen bieden aan studenten met een functiebeperking. (cfr inleiding voor omschrijving van functiebeperking).

1. De uitgangspunten van het flexibiliseringsdecreet (Decreet betreffende de studiefinanciëring van de Vlaamse Gemeenschap, 2007) bestaan hierin dat de studiemogelijkheden van elke student vergroot worden, er meer opportuniteiten voor differentiëring ontstaan en levenslang leren een plaats krijgt. Deze basisfilosofie biedt een afdoend kader om studenten met een functiebeperking maximaal kansen te bieden in het hoger onderwijs.
2. Het participatiedecreet (Decreet betreffende de rechtspositie van de student, de medezeggenschap in het hoger onderwijs in Vlaanderen., 2004) geeft in art.II.6§ 1 & 2 aan dat studenten gelijk dienen behandeld te worden en de besturen maatregelen dienen te nemen om de toegankelijkheid van het hoger onderwijs in zowel materiële als immateriële te waarborgen ten aanzien van oa studenten met een handicap of chronische ziekte. Het decreet voorziet in de mogelijkheid om maatregelen van corrigerende ongelijkheid te nemen voor zover deze maatregelen van tijdelijke aard zijn en verdwijnen wanneer ze hun doelstelling bereikt hebben. Hiernaast mogen de maatregelen andermans rechten niet onnodig beperken.
3. Het financieringsdecreet (Decreet betreffende de financiëring van de werking van de hogescholen en de universiteiten in Vlaanderen., 2008) voorziet dat studenten met een functiebeperking extra middelen genereren. Hij dient hiervoor ingeschreven te zijn bij het Vlaams Agentschap voor personen met een handicap.
4. Het gelijke kansendecreet (Decreet betreffende gelijke onderwijskansen., 2002) omschrijft in art. 14 dat het weigeren van redelijke aanpassingen voor studenten met een handicap beschouwd wordt als een vorm van discriminatie.
5. België heeft het VN-verdrag van 13 december 2006 inzake de rechten van personen met een handicap ondertekend en geratificeerd. Art. 24 van dit verdrag bevestigt het recht op onderwijs van personen met een handicap en geeft aan dat dit onderwijs in principe inclusief van aard hoort te zijn.

Zoals eerder aangegeven zet de Plantijn Hogeschool hoog in op de ondersteuning van studenten met een functiebeperking en op diversiteit in zijn algemeenheid.

De begeleidingsvormen die op dit moment gehanteerd worden en de voorzieningen die men realiseert zijn ten dele een concretisering van de aangehaalde decreten.

2.2.De student met een autismespectrumstoornis

In de ondersteuning en begeleiding van normaal begaafde studenten met een autismespectrumstoornis is het vaak niet zo evident om af te stemmen op de oa specifieke cognitieve- en communicatieve stijl.

De verklaringstheorieën (theory of mind, executive functioning, centrale coherentie) over autistisch denken geven inzicht in het autistisch functioneren. Uitgaan van algemeenheden zoals structuur en voorspelbaarheid in onder andere communicatie en de tendens de aanpak hiertoe te versmallen leggen valkuilen open omwille van een onvoldoende gedifferentieerde invulling. (Hoffman, 2002) (Hendriks, 2000) Bij het denken rond ondersteuning mogen we niet uitgaan van categorieën maar altijd aandacht blijven hebben voor de individuele noden. Maatwerk is hier op zijn plaats.

Literatuur geeft aan dat men moet proberen te vermijden ‘om een ‘gewone’, niet-autistische beleving te projecteren op een persoon die fundamenteel verschillend waarneemt en ervaart.’ (Vermeulen & Vanspranhge, 29-2004, p. 68) Een element dat hier in meespeelt is het gegeven dat ‘mensen in het dagelijks leven vaak de neiging hebben om iemands intelligentie te beoordelen aan de hand van zijn woordenschat en feitenkennis’. (Attwood, 2008, p. 106)

De studenten met ASS betrokken in dit onderzoek vallen samen met twee diagnostische categorieën nl. hoogfunctionerende mensen met autisme en mensen met het syndroom van Asperger. We spreken van hoogfunctionerende mensen met autisme waarbij in de vroege kinderjaren de klassieke kenmerken van autisme zichtbaar waren maar die later leerde om ‘hele zinnen te spreken, de basisvaardigheden van sociaal gedrag ontwikkelen en een normale intelligentie hebben.’ (Attwood, 2008, p. 136)

Attwood (2008) geeft aan dat in talloze studies is geprobeerd om een onderscheid te maken tussen de beide stoornissen. ‘Tot nog toe lijkt het erop dat er geen duidelijke verschillen bestaan. De stoornissen vertonen meer overeenkomsten dan verschillen.’ (Attwood, 2008, p. 136) Toch waarschuwt Attwood (2008) dat er verwarring kan ontstaan bij het gebruiken van de term ‘Hoog functionerend autisme’ omwille van het gegeven dat het begrip ‘autisme’ andere beelden oproept dan die waaraan de student met Asperger beantwoordt. Hij wijst ook op de consequenties die leven omwille van sociale perspectieven (Steens, 1993) op de associatie die vaak gemaakt wordt tussen autisme en gestoord gedrag.

Het syndroom van Asperger wordt beschouwd als een variant van autisme. Binnen het

spectrum van autistische stoornissen is dit een aparte entiteit met eigen diagnostische criteria. In de reeds te raadplegen DSM-V (AAP, 2010) ligt het voorstel om ook het syndroom van Asperger te definiëren binnen de 'New name for category, autism spectrum disorder, which includes autistic disorder (autism), Asperger's disorder, childhood disintegrative disorder and pervasive developmental disorder not otherwise specified.' (AAP, 2010)

Lorna Wings (2008) beschrijving van het beeld van het syndroom van Asperger kunnen we terugvoeren naar de verklaringstheorieën (TOM, executive functioning, centrale coherentie) rond autisme en sluiten aan bij de diagnostische criteria geformuleerd door Gillberg en Gillberg (1989), Szatmari, Bremner en Nagy (1989), de DSM IV (1994) en volgens de ICD- 10 (World Health Organization, 1993). We herkennen het gebrek aan empathie, de éézijdige interactie, niet in staat zijn tot het sluiten van vriendschappen, de pedante manier van praten, de gebrekkige non-verbale communicatie, het volledig opgaan in bepaalde thema's en de slechte coördinatie van bewegingen.

De wijze waarop Tony Attwood (2008) de problemen omschrijft die samenhangen met de diagnostische criteria trekken mij erg aan en maken een opening naar een meer inclusieve benadering van de benodigde ondersteuning. In Attwoods visie worden problemen omschreven als 'een combinatie van een ontwikkelingsstoornis en een ongebruikelijk profiel van capaciteiten en vaardigheden' (Attwood, 2008, p. 159). Hij legt de nadruk op de kwaliteiten en krachten die als aangrijpingspunt kunnen dienen en gaat uit van het gegeven van diversiteit.

2.3.Onderwijs en context

2.3.1. Drempels?!

Een deel van de complexiteit waar o.a. de student met ASS in terecht komt heeft te maken met de onderwijskundige praktijk van vandaag. (Schuman, 2010) Studenten met ASS² lijken moeite te hebben met die aspecten die vandaag in het onderwijs en bij uitbreiding in een arbeidscontext centraal staan. Ik denk hierbij aan de waarde/belang welke gehecht wordt aan reflectie, zelfstandig kunnen werken (zelfstandig en zinvol ordenen en organiseren (= vooruit denken)), werken met Persoonlijk Ontwikkelingsplan en Persoonlijk Actieplan, communicatie (moeite met symbolisch denken en de beperkte wederkerigheid) en effecten van globalisering in het onderwijs (= dingen in een breed perspectief kunnen kaderen/zien).

2 We moeten echter vaststellen dat ook een hele groep 'andere' studenten deze aspecten niet zo vanzelfsprekend vinden en kunnen ondersteund worden hierin.

De moeite met leren die hierdoor ontstaat veroorzaakt veel stress bij studenten. (Autisme en studeren in het hoger onderwijs, 2004) (Schuman, 2010)

‘Empathie en perspectiefneming zijn zaken die niet eenvoudig zijn voor iemand met autisme’ (Vermeulen & Vanspranhge, 29- 2004, p. 65) In vernoemd artikel legt men o.a. de nadruk op de informatieverwerkingsstoornis ‘en de daaruit voortvloeiende problemen inzake communicatie, zelfreflectie en probleemoplossend gedrag’ (Vermeulen & Vanspranhge, 29- 2004, p. 67)

Het VN-verdrag van 13 december 2006 (Convention on the Rights of Persons with Disabilities, 2006) inzake de rechten van personen met een handicap geeft aan dat onderwijs in deze context in principe inclusief van aard is.

2.3.2. Waardengebonden

Naast de decretale facilitering wat functiebeperkingen betreft geeft het denken van Ruth Cohn (2002) (Thema Gecentreerd Interactie) ons ethisch -normatieve richtlijnen die de visie in de omgang met het thema ondersteuning bij functiebeperkingen en het inclusieve van onderwijs richting geven.

In het existentieel- antropologisch axioma drukt ze het grondaspect van het menselijke zijn uit nl. ‘der Mensch hat physische, emotionale und intellektuelle Bedürfnisse und Erfahrungen, die nicht voneinander getrennt werden können, sondern sich immer als Facetten der gleichen Einheit Mensch präsentieren.’ (Langmaack, Barbara, 2001, p. 42) ‘Het niet-autistisch zelfbeeld zit gevangen in een conceptueel keurslijf waar de geest boven het lichaam en een ‘theory of mind’ boven het mechanistische denken wordt gewaardeerd,’ (Hendriks, 2000, p. 196)

Cohn (2002) benadrukt in haar uitgangspunten de mens te zien als eenheid van geest en lichaam, gevoel en verstand en geeft aan dat je het ene niet belangrijker moet vinden dan het andere. Hendriks (2000) geeft aan dat ons denken in dualiteiten waarbij het ene wel belangrijker vinden dan het andere, acceptatie van de mens met autisme in de weg staat. Zowel Langmaack (2001) als Hendriks (2000) stellen vast dat de ideeën uit de verlichting nog altijd de maatstaf zijn in ons denken en handelen. Het ‘durf verstandig te zijn’ vertaalt Kant als ‘Habe den Mut, dich deines Verstandes zu bedienen.’ (Langmaack, Barbara, 2001, p. 145) Thema Gecentreerde Interactie vervolledigt deze uitspraak door toe te voegen ‘Habe Mut, dich deiner Gefühlhe zu bedienen und sie den Verstandesaussagen zuzufügen.’ (Langmaack, Barbara, 2001, p. 146)

In het tweede axioma (ethisch-sociaal) legt ze de nadruk op een respectvolle houding t.a.v. ontwikkeling en groei en geeft ze aan dat dit waardegeladen beslissingen vereist. (Hendriks, 2004)

Het derde axioma (praktijkgerelateerd en waardenbetrokken – politiek) heeft als thema de vrijheid in het nemen van beslissingen. Ruth Cohn benadrukt de verbondenheid (interdependentie) die recht evenredig is met onze autonomie.

Uit deze axioma's leidde ze twee postulaten af die we kunnen zien als concretisering van handvatten om vorm te geven aan de axioma's.

Het postulaat rond eigen leiderschap (Be your own chairman) moedigt ons aan om bij het nemen van stappen te luisteren naar onszelf en tegelijk te kijken naar de noodzakelijkheden buiten ons. Barbara Langmaack (2001) omschrijft het als 'Balance zu finden zwischen den beiden Polen Autonomie und Interdependenz,' (Langmaack, Barbara, 2001, p. 138) Dit postulaat reikt eveneens handvatten aan om het eigen leiderschap van een groep en individu te ontwikkelen. In perspectief van de ondersteuning van studenten met ASS waarschuwt dit postulaat voor het gevaar van afhankelijkheid bij hulpverlening en duidt het aan dat we bij het maken van keuzes mbt ondersteuning voldoende de aard van de behoeften bij studenten met ASS moeten exploreren. De doelstelling van elke ondersteuningsactiviteit ligt in het vergroten van het eigen leiderschap van de betrokken student.

Het tweede postulaat 'Storingen hebben voorrang' zegt ons dat we moeten aansluiten bij de realiteit die zich aandient en dat we die realiteit moeten aanvaarden. Aanvaarden heeft de betekenis van ermee om te gaan en de storing een plaats te geven als zinvol in de interactie. In dit postulaat wordt het inclusieve concreet gemaakt.

Wanneer we dit voor elkaar willen brengen zet het ons eveneens op weg naar een leren van en aan elkaar. Ruud Hendriks verwoordt in 'Autistisch gezelschap' (2000) op een treffende manier wat leren aan mekaar kan zijn bij het voorrang geven aan een storing. 'Zijn begeleiders worden tijdens de wandeling echter evenzeer betrokken in een intensief leerproces. Niet alleen omdat alle vaardigheden die niet spontaan tot ontwikkeling komen speciaal moeten worden aangeleerd, maar ook omdat het moeite kost in de omgang met autisten afstand te nemen van vanzelfsprekendheden van het niet-autistisch bestaan.' (Hendriks, 2000, p. 190)

Ondanks storingen allerhande, speciale aanpassingen en aanpassingen van verwachtingen willen we dat mensen met ASS bij ons horen en 'is het ondenkbaar dat autistische personen niet bij ons thuis zouden horen.' (Hendriks, 2000, p. 190)

2.3.3. Inclusie

Inclusief hoger onderwijs sluit hier naadloos bij aan! De nieuwe en sterk stijgende subgroepen van studenten met een functiebeperking roepen vragen op hoe flexibel men kan zijn bij het toekennen van faciliteiten en wanneer het rekening-houden-met te ver gaat. Joeri Van Den Brande (Vrije Universiteit Brussel) introduceert in dit kader het begrip 'Inclusieve redelijke flexibiliteit'. 'Het gaat hier dan over redelijke flexibiliteit voor studenten in het hoger onderwijs als concrete actie van inclusieve diversiteit.' (Van den Brande, 2009) De flexibiliteit zal de interactie tussen de persoonskenmerk (het behoren tot de groep van studenten met ASS) en de onderwijssituatie als omgeving faciliteren.

Binnen de architectuur (Belgian Design for all network) is het begrip 'Inclusive design for all' een bekend uitgangspunt. 'Design for all' beklemtoont een inclusieve en integrale benadering bij het ontwerpen van nieuwe diensten en producten.

Wanneer we de principes vertalen naar de context van ondersteuning van studenten al of niet samen gaande met bijzondere faciliteiten betekent dit concreet dat we bij aanvang van het besluitvormingsproces de vraag voorop moet staan: hoe kan deze ondersteuning functioneel zijn voor een zo groot mogelijke groep studenten.

Ondersteuning al of niet samen gaande met bijzondere faciliteiten moet:

- Bruikbaar zijn voor iedereen (het vermijd op deze manier afzonderen en stigmatiseren van bepaalde groepen)
- Flexibel zijn in gebruik
- Goed verstaanbaar zijn en niet complex
- Duidelijk gecommuniceerd kunnen worden naar de gebruikers
- Makkelijk bereikbaar zijn

Leren van, met en aan elkaar staat in deze centraal. Dit doen we door in dit onderzoek stil te staan bij wat werkt en welke nog te realiseren doelen zijn. We willen leren uit de ervaringen van de studenten met autisme. Deze ervaring kan een prikkel zijn om bewuster om te gaan met iedere student.

3. Methode

3.1. Methodologie

Wat onderzoekstype betreft wil ik dit onderzoek beschrijven als een behoefteonderzoek. Ik hanteer hierbij de volgende omschrijving : ' Essentieel bij behoefteonderzoek is het inventariseren of bepalen van het verschil tussen een bestaande en een gewenste situatie. Het gaat om de kloof tussen 'wat is' en 'wat zou moeten zijn', het verschil tussen huidige en toekomstige (gewenste) situatie, processen, gedragingen of resultaten.' (Migchelbrink, 2006, p. 138)

Naar behoefte maken we een onderscheid tussen objectieve en subjectieve behoeften.

- Objectieve behoeften (gebaseerd op literatuur en eerdere studies) zijn in deze context oa het feit dat we weten dat mensen met ASS nood hebben aan gepaste verduidelijking en dat we rekening horen te houden met hun specifieke cognitieve stijl en waarneming.
- Subjectieve behoeften zijn behoeften op een eigen wijze ingekleurd door de individuele student met ASS.

We spreken van een latente behoefte wanneer iemand een verschil vaststelt tussen wat hij wenst en wat hij heeft. 'Het opheffen van dit verschil door het nemen van actie noemen we het uiten van een manifeste behoefte.' (Migchelbrink, 2006, p. 141)

Bij het construeren van de vragenlijst zal ik er attent op zijn in de vragen te appelleren aan een manifeste behoefte gezien dit soort vragen een betere aanwijzing is voor de behoefte.

In een behoefteonderzoek moeten we uitkijken voor het onderscheid tussen vermoede en feitelijke behoeften. Dit wil zeggen dat we niet altijd moeten meegaan in de oplossing die door de probleemdager (of opdrachtgever) naar voor wordt geschoven. Deze aangereikte oplossing spoort niet altijd met de werkelijke behoefte. (Migchelbrink, 2006)

In de opzet van het onderzoek wil ik vertrekken vanuit een inclusief design: ik wil er a priori niet vanuit gaan dat de behoeften van de student met ASS exclusief zijn en wil in dit onderzoek nagaan in welke mate andere studenten gelijkaardige behoeften hebben.

Wat werkwijze betreft maak ik gebruik van directe informatiebronnen.

- Als directe informatiebron zie ik de student (3 studenten) (als respondent)³ met ASS en de student (3 studenten) zonder de diagnose van ASS die via een vragenlijst en/of interview zal worden bevraagd. Omwille van het anders-zijn van de student met een

³ Men spreekt de persoon aan als persoon zelf, om gegevens over hemzelf, zijn ideeën en opvattingen.

diagnose is het aangewezen naast de online vragenlijst een voorgesprek en nagesprek te houden.

- De geselecteerde studenten zal ik matchen op volgende criteria: opleidingsniveau secundaire onderwijs, geslacht en opleidingsjaar. Eerder onderzoek aan de hogeschool leert ons dat deze criteria bepalend zijn voor de mate waarin ze ondersteuning vragen en de aard van de gevraagde ondersteuning/begeleiding.

In dit onderzoek staan de behoeften van de student met ASS en zonder de diagnose centraal.

Wat selectie en steekproef betreft wil ik werken met een gerichte en gematchte steekproef. (Literatuur (Migchelbrink, 2006) geeft aan dat kwalitatief onderzoek meestal gebruik maakt van doelgerichte steekproeven.) Op deze manier hoop ik dat deze selectie op een bepaalde wijze mijn onderzoeksvraag dekt en mij inzicht geeft in mijn vraagstelling. Ik streef hierbij naar inhoudelijke representativiteit in plaats van naar statistische representativiteit. Ik maak gebruik van zowel respondenten als informanten. 'Toevalssteekproeven passen bij het respondenteninterview, gerichte steekproeven zijn regel bij het informanteninterview.' (Migchelbrink, 2006, p. 105)

3.2. Verzamelen van gegevens

Ik zal één studie,- studentenbegeleider, één GON-begeleider (als informant) interviewen en een analyse maken van toegekende bijzondere faciliteiten (onderwijsondersteuning en examenfaciliteiten) van het academiejaar 09-10.

Voor het analyseren van de gegevens van de informanten zal ik gebruik maken van een kwalitatieve analyse. In deze analyse ga ik:

1. 'ontleden en expliciteren welke aspecten van het onderzochte verschijnsel relevant zijn.
2. zoeken naar patronen en samenhang in het materiaal.' (p 114 Migchelbrink)

Wat het verzamelen van gegevens betreft van de respondenten (studenten) wil ik in drie fasen werken. De bekomen data zal ik zowel kwalitatief als kwantitatief analyseren.

1. Vooraf breng ik de studenten op de hoogte van de doelstellingen van het onderzoek en de gevolgde methode.
2. Het laten invullen van de vragenlijst.
In deze vragenlijst verwerk ik het ondersteuningsaanbod dat nu ter beschikking staat

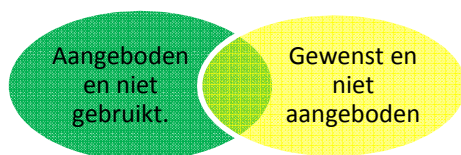
en het ondersteunings/begeleidingsaanbod dat ik in de literatuurstudie aantrof en laat dit oa scoren op:

- a. Mate van belangrijkheid
 - b. Kennis van het bestaan van ondersteuning
 - c. Krachtige ondersteuning die men heeft ontmoet
 - d. Ondersteuningsbehoeften die niet worden herkend en/of gerealiseerd in het huidige aanbod.
3. In het nagesprek wil ik stilstaan bij onduidelijkheden en peilen naar de volledigheid van de antwoorden.

3.3.Triangulatie

‘Triangulatie betekent dat je verschillende methoden om gegevens te verzamelen binnen één onderzoek gebruikt om er zeker van te zijn dat de gegevens je dat vertellen wat je denkt dat ze je vertellen.’ (Saunders, Lewis, & Thornhill, 2004, p. 104)

In dit onderzoek zorg ik voor triangulatie door de onderzoeksvraag te exploreren aan de hand van een interview bij de ondersteuners en op deze manier het actuele ondersteuningsaanbod in beeld te brengen en langs de andere kant de studenten te bevragen aan de hand van een enquête naar sterktes in de ondersteuning en het gewenste ondersteuningsaanbod. In de doorsnede van het gewenst ondersteuningsaanbod en het aangeboden ondersteuningsaanbod treffen we de reeds gerealiseerde ondersteuning aan die aansluit bij de behoefte van de studenten.

Figuur 1: Ondersteuningsaanbod

- : Aangeboden en niet gebruikt. Is het nodig?
- : Aangeboden en nodig.
- : Gewenst (nodig) en niet aangeboden.

3.4.De vragenlijst

Bij het bepalen van de methodiek had ik in aanvang gekozen voor gebruik te maken van het semigestructureerde interview. Het kunnen aanraken en uitwerken van elementen die ik in eerste instantie niet in aanmerking zou hebben genomen bij een vragenlijst en het belang/effect van het persoonlijke contact speelden hierin een rol en zijn objectief gezien voordelen van het semigestructureerd interview.

De literatuur geeft hiernaast aan dat bij interviews de bezorgdheid om betrouwbaarheid te maken heeft met het probleem van bias of vertekening.

Relevant in deze context zijn de interviewerbias en de respondentbias. Bij de interviewerbias 'creëren de opmerkingen, toon of het niet-verbale gedrag van de interviewer een vertekening in de manier waarop de geïnterviewden de gestelde vragen beantwoorden.' (Saunders, Lewis, & Thornhill, 2004, p. 263)

Respondentbias heeft te maken met de indringendheid van de deelname aan het interview en de mogelijkheid om over gevoelige informatie niet te willen/kunnen/mogen spreken en op die manier een onvolledig beeld van de situatie te schetsen.

Gezien de specifieke cognitieve- en communicatieve stijl van mensen met autisme waarbij het niet evident is om af te stemmen op de opmerkingen, toon en/of niet-verbale gedrag van de interviewer en het risico van respondentbias heb ik afgezien van het gebruik van het semigestructureerde interview. Het perspectief van autisme als een informatieverwerkingsstoornis en de daaruit voortvloeiende problemen inzake communicatie en zelfreflectie ondersteunen mijn keuze. Ik neem nota van de beperkingen van een gestructureerde vragenlijst zoals aangegeven door Migchelbrink (2006).

Vragenlijsten kunnen gebruikt worden voor beschrijvend onderzoek waar naar onder andere meningen (behoeften) gepeild zal worden. Men 'onderscheidt drie categorieën gegevensvariabelen die met behulp van vragenlijsten kunnen worden verzameld: mening, gedrag en kenmerk.' (Saunders, Lewis, & Thornhill, 2004, p. 299) Meningvariabelen geven aan hoe respondenten ergens over denken, gedragvariabelen geven aan wat ze nu doen of in de toekomst gaan doen en kenmerkvariabelen bevatten gegevens over de kenmerken van respondenten. (Saunders, Lewis, & Thornhill, 2004) Ik zal alle drie de soorten gegevensvariabelen verzamelen. Heerink en anderen (2009) waarschuwen bij het vragen naar meningen voor het geven van sociaal wenselijke antwoorden. Een methode om deze valkuil te vermijden is het inbouwen van een sociale wenselijkheidsleutel of het herhalen van vragen in een andere vorm.

Bij het verzamelen van gegevens is het steeds de vraag 'hoe je kunt garanderen dat de gegevens die je verzamelt je in staat stellen om je onderzoeksvragen te beantwoorden en je doelstellingen te realiseren.' (Saunders, Lewis, & Thornhill, 2004, p. 301) Saunders en anderen geven aan dat de validiteit en de betrouwbaarheid van de gegevens samenhangt met de manier waarop de vragen zijn opgesteld, de structuur van de vragenlijst en de inhoud van de vragenlijst.

De eerder geformuleerde onderzoeksvragen zijn het uitgangspunt bij het construeren van zowel structuur als inhoud van de vragenlijst.

De vragenlijst werd ingedeeld in 4 delen.

In het eerste deel peil ik naar studentkenmerken zoals daar zijn: geslacht, leeftijd, secundaire vooropleiding, het al of niet hebben van een diagnose van ASS, het al of niet gebruik gemaakt hebben van ondersteuning in het secundair onderwijs en het al of niet gebruik maken van ondersteuning in het hoger onderwijs.

In het tweede deel van de vragenlijst leg ik dertig verschillende vormen van ondersteuning voor en vraag hierbij de keuze te maken uit één van de volgende categorieën:

1. Ik maak van deze ondersteuning geen gebruik maar weet wel dat ze bestaat binnen de opleiding.
2. Ik ken deze vorm van ondersteuning binnen de opleiding niet, maar ze zou me helpen.
3. Ik ken deze vorm van ondersteuning binnen de opleiding niet. Ik denk niet dat deze ondersteuning me zou helpen.
4. Van deze ondersteuning maak ik gebruik.
 - a. Wanneer de student deze categorie kiest geeft hij aan in welke mate de ondersteuning effectief is.

Het geheel van ondersteuning/begeleidingsvormen welke ik bevraag in de enquête zijn een mix van reeds binnen de hogeschool aangeboden vormen en die vormen welke ik in de interviews en de literatuur op het spoor kwam. (Cfr bronnen binnen de hogeschool en in de literatuur op pagina 20)

De resultaten van dit deel van de bevraging zullen mij informatie geven over:

1. De mate waarin studenten de ondersteuning/begeleidingsvorm kennen. (categorie 1 en 4)
2. De ondersteuning/begeleidingvorm die gebruikt wordt en in welke mate de ondersteuning/begeleiding als effectief/noodzakelijk is ervaren. (categorie 4)
3. De ondersteuning/begeleidingsvorm die gewenst is maar niet wordt aangeboden. (categorie 2)
4. De ondersteuning/begeleidingsvorm die niet gebruikt wordt en/of men geen interesse in heeft. (categorie 1 en 3)

In het derde deel van de bevraging formuleer ik een aantal stellingen die organisatorisch en/of structureel van aard zijn en waar ik aan de studenten vraag om aan te duiden of ze de aangehaalde conditie belangrijk of niet belangrijk vinden.

In deel vier van de bevraging laat ik ruimte voor reacties.

Bij de keuze van de voorgelegde ondersteuning/begeleidingsvorm in de verschillende delen van de enquête ben ik uitgegaan van de actuele situatie in de hogeschool. Om hier zicht op te krijgen heb ik me geïnformeerd aan de hand van 4 bronnen:

1. Analyse van bijzondere faciliteiten.

Uit de analyse van de toegekende onderwijsondersteuning en toegekende examenfaciliteiten leer ik dat er een enorme diversiteit aan faciliteiten bestaat en er rekening wordt gehouden met de individuele behoefte van de student. Ik merk op dat de ingediende dossiers sedert het academiejaar 2006-2007 zijn verdubbelt.

2. Interview met een GON-begeleidster.

In dit gesprek hebben we bij de structuur en mogelijke inhoud van een GON-begeleiding stilgestaan. Hier werd duidelijk welke ondersteuningsbehoeften op welke manier invulling krijgen en welk de betekenis kan zijn voor de student en zijn context. We hebben de grenzen van de begeleiding geëxploreerd om van hieruit gewenste begeleidingsmogelijkheden te formuleren.

We namen het principe van de GON-begeleiding kritisch onder de loep en stelden vast dat het exclusieve karakter van de GON-begeleiding een hypotheek legt op het effect.

3. Interview met een studentenbegeleider.

Uit het gesprek met de studentenbegeleider neem ik mee dat organisatorische elementen het toekennen van faciliteiten soms in de weg staan, dat studiebegeleiding de ingang hoort te zijn in het contact met de student (geen psychotherapie) en dat het ondersteuningsaanbod zo 'gewoon' mogelijk moet zijn; studenten willen niet graag in een uitzonderingssituatie terecht komen. Hiernaast geeft de studentenbegeleider aan dat er plaats moet zijn voor protocollen en specifieke deskundigheid.

Studentenbegeleiding ondersteunt en faciliteert; het 'grote' werk moet op de werkvloer gebeuren.

4. Interview met een ervaringsdeskundige (ex-student met een diagnose ASS)

In dit interview werd ik getroffen door de kracht en de ondersteuning die de student heeft ervaren door het zich geaccepteerd te voelen in zijn relatie met lectoren en studenten. Hij benadrukte het belang van feedback als het voor hem zichtbaar maken van zijn inzet.

Hij gaf hiernaast aan dat ondersteuning (voor hem) de betekenis moet krijgen van structureren en niet van betuttelen. Hij stelt bij zichzelf vast dat hij het belangrijk vindt dat mensen niet alleen naar zijn autisme kijken maar hem helemaal in beeld brengen. Het positieve benadrukken en het hierdoor stilstaan (en zichtbaar maken) van kwaliteiten is voor hem erg belangrijk.

Uit de interviews heb ik belangrijke informatie gekregen.

Ik dacht dat het goed was de verkregen informatie aan te vullen met de adviezen, vaststellingen en ervaringen die terug te vinden zijn in de literatuur. Ik heb hierbij volgende bronnen gebruikt:

- Actieplan SIHO werkjaar 2008-2009 (SIHO, Actieplan SIHO werkjaar 2008- 2009),
- SIHO jaarverslag 2008-2009 (SIHO & Onderwijs),
- Handicap + studie (Handicap+studie, 2004),
- Beter leren omgaan met autistische studenten (Oonincx, 2010),
- Studeren en Autisme (Autismesteunpunt, 2010),
- Evaluatie begeleidingsproject autistische studenten (Breetvelt, 2005)
- Functiebeperking of functieverhoging (Van den Brande, 2009)
- Film 'Van Pi-man naar student' Autisme portret

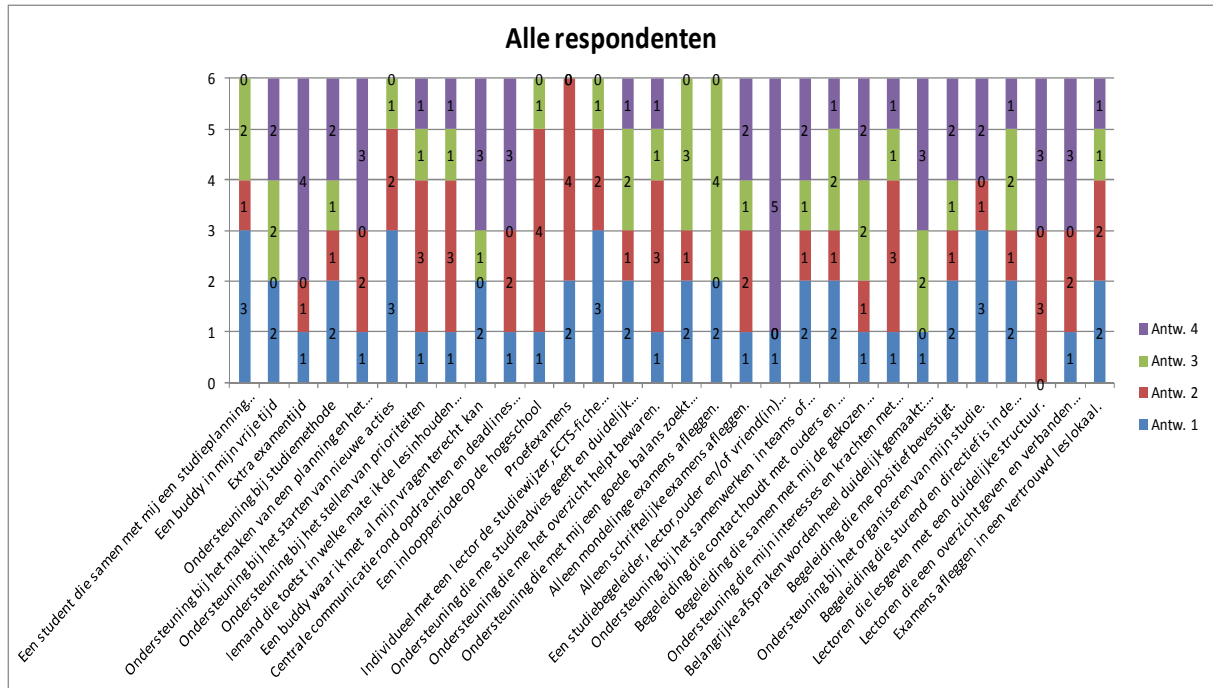
Wat vormgeving van de vragenlijst betreft heb ik gekozen om te werken via een LimeSurvey. De keuze om op deze digitale wijze te werken heeft me in de gelegenheid gesteld om de vragen op een heldere, gestructureerde en eenduidige manier aan te bieden en hierdoor aan te sluiten op de studenten met ASS. Het systeem laat toe dat de student door de vragenlijst navigeert en enkel met de voor hem relevante schermen in aanraking komt. De vragenlijst in bijlage I is afgedrukt op een wijze zoals de 'schermen' zich voor de student aandienden.

Het werken vanuit dit digitaal platform laat toe de resultaten van de enquête voor verwerking te exporteren naar SPSS en Excel.

De vragenlijst is via mail met bijhorende link bij de respondenten aangeleverd. Vooraf heb ik telefonisch contact gehad met de studenten zonder de diagnose van ASS om de vragenlijst en het onderzoek toe te lichten. In overleg met de GON-begeleidsters hebben we de keuze gemaakt dat zij de betrokken studenten met de diagnose van ASS de doelstelling van het onderzoek zouden verhelderen en zouden ondersteunen bij het invullen van de vragenlijst. Van zowel de studenten zonder de diagnose als de GON-begeleidsters heb ik de feedback gekregen dat de vragenlijst duidelijk was en geen bijkomende vragen heeft losgemaakt.

4. Resultaten

4.1. Resultaten van de ganse groep respondenten (n= 6)

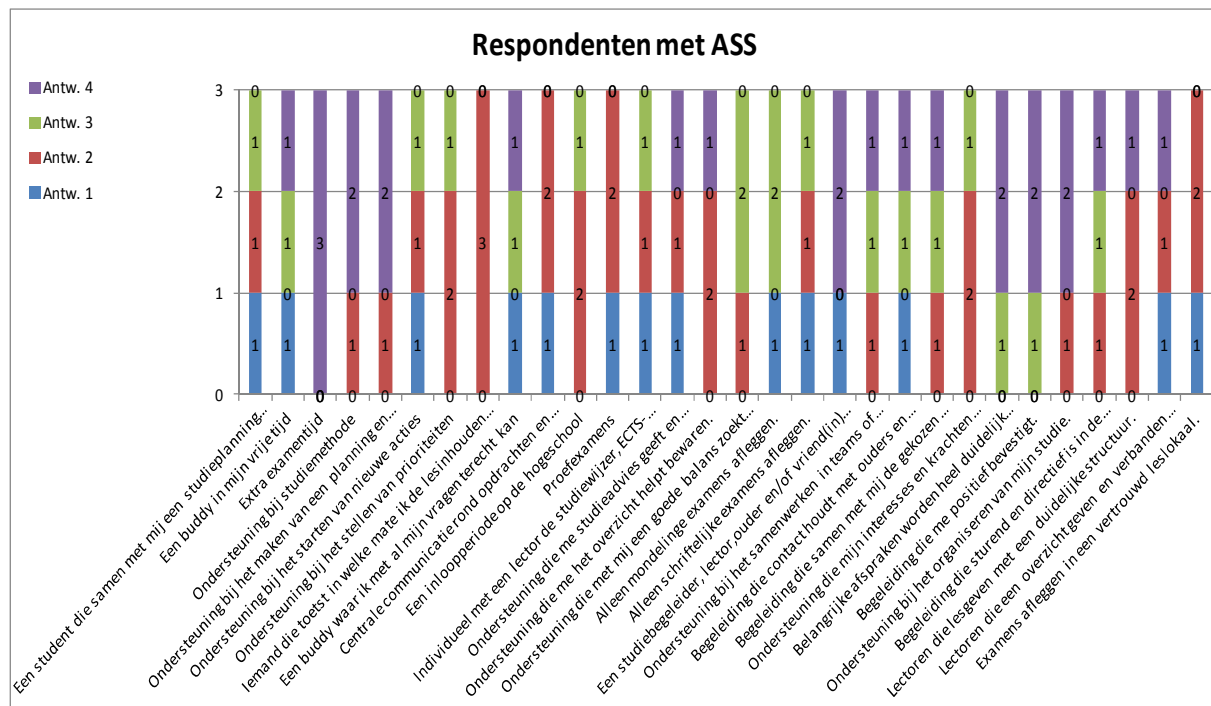
Figuur 2: Algemeen overzicht resultaten ondersteuning/begeleidingsbehoeften alle respondenten.

Bij de analyse van de resultaten van de ganse groep (n= 6) (cfr Figuur 2 in bijlage: Algemeen overzicht resultaten ondersteuning/begeleidingsbehoeften alle respondenten) zien we de volgende resultaten:

1. Ten minste 50% van de studenten uit de steekproef kent en/of gebruikt 26 van de 30 bevraagde ondersteuning/begeleidingsvormen.
2. De ondersteuning/begeleidingsvormen waarvan men het meest frequent gebruikt maakt (tenminste de helft van de studenten maakt er gebruik van) zijn:
 - a. Extra examentijd
 - b. Ondersteuning bij het maken van een planning
 - c. Een buddy waar ik met al mijn vragen terecht kan.
 - d. Centrale communicatie rond opdrachten en deadlines in de vorm van een overzichtsagenda.
 - e. Een studiebegeleider, lector, ouder en/of vriend(in) die in me gelooft en me motiveert. (hoogste score van 5/6)
 - f. Belangrijke afspraken worden heel duidelijk gemaakt: ofwel op papier ofwel elektronisch.
 - g. Lectoren die lesgeven met een duidelijke structuur.
 - h. Lectoren die een overzicht geven van de te behandelen lesstof en verbanden leggen met de rest van de leerstof.
3. De ondersteuning/begeleidingsvormen die studenten niet kennen maar die hen zouden helpen (vanaf 2 van de 6 studenten gekozen) zijn:
 - a. Ondersteunen bij het maken van een planning en het uitstippelen van toekomstige acties.

- b. Ondersteuning bij het starten van toekomstige acties.
 - c. Ondersteuning bij het stellen van prioriteiten.
 - d. Iemand die toetst in welke ik de lesinhouden begrijp.
 - e. Centrale communicatie rond opdrachten en deadlines in de vorm van een overzichtsagenda.
 - f. Een inlooperperiode op de hogeschool (4/6)
 - g. Proefexamens (4/6)
 - h. Individuele met de lector de studiewijzer, ECTS-fiche doornemen.
 - i. Ondersteuning die me het overzicht helpt bewaren.
 - j. Alleen schriftelijke examens
 - k. Ondersteuning die mijn interesses en krachten met mij zoekt en formuleert.
 - l. Lectoren die lesgeven met een duidelijke structuur.
 - m. Lectoren die een overzicht geven van de te behandelen lesstof en verbanden leggen met de rest van de lesstof.
 - n. Examen afleggen in een vertrouwd leslokaal.
4. Wanneer we de keuzes van de ondersteuning/begeleidingsvormen waarvan men aangeeft ze effectief te gebruiken en/of te willen gebruiken als ze aangeboden zouden worden, samen leggen krijgen we het beeld van de gewenste ondersteuning die aansluit bij de behoeften. Het aantal ondersteuning/begeleidingsvormen waarop ten minste 50% van de respondenten positief reageerden rekening houdende met voorgaande criteria bedroeg 21.
- Opmerkelijk is dat de ondersteuning/begeleidingsbehoeften bij een aantal items zeer uitgesproken was. Het gaat hier om een keuze die minstens 5 van de 6 studenten maakten voor de volgende aspecten:
- a. Extra examentijd
 - b. Ondersteuning bij het maken van een planning
 - c. Centrale communicatie rond opdrachten en deadlines in de vorm van een overzichtsagenda.
 - d. Een studiebegeleider, lector, ouder en/of vriend(in) die in me gelooft en me motiveert.
 - e. Lectoren die lesgeven met een duidelijke structuur
 - f. Lectoren die een overzicht geven van de te behandelen lesstof en verbanden leggen met de rest van de leerstof.
5. Ondersteuning waar minder gebruik van wordt gemaakt en waar men van aangeeft ze niet te gebruiken mocht ze aangeboden worden zijn:
- a. Een student die samen met mij een planning maakt.
 - b. Ondersteuning die me studieadvies geeft.
 - c. Ondersteuning die met mij een goede balans zoekt tussen studeren en vrije tijd.
 - d. Begeleiding die contact houdt met ouders en ondersteuners buiten de hogeschool.
 - e. Begeleiding die sturend en directief is in de ondersteuning.

4.2. Resultaten van de respondenten met de diagnose ASS (n= 3)

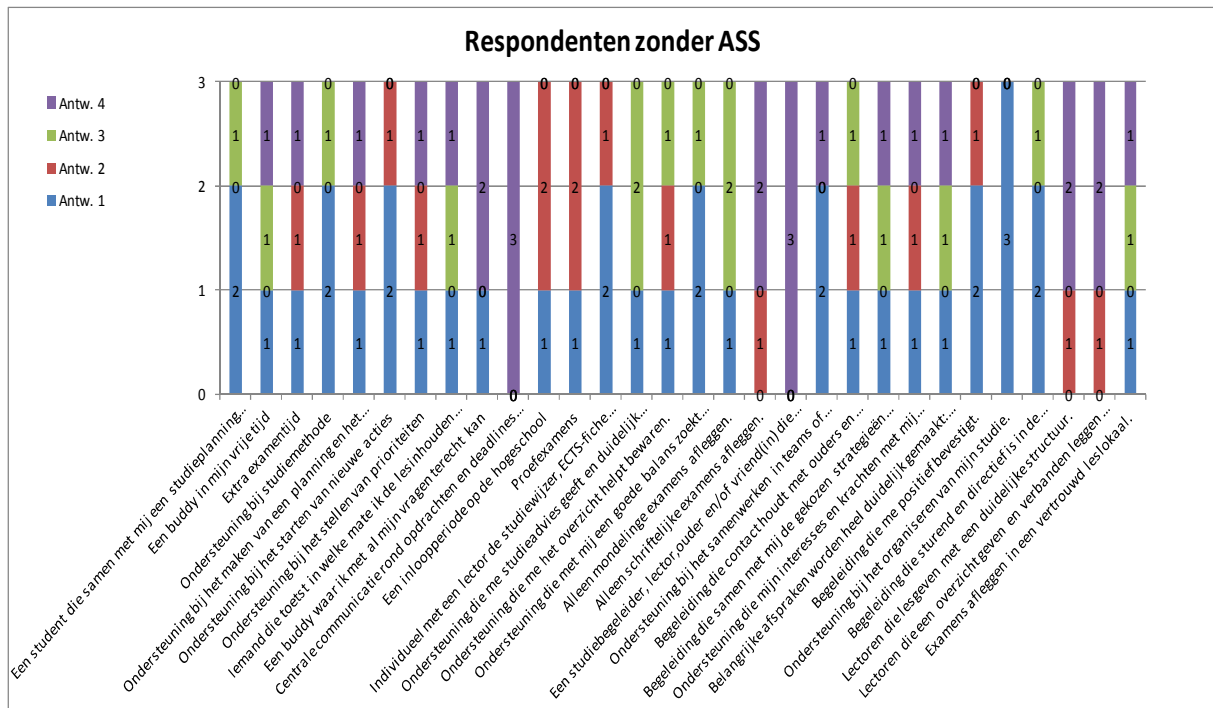
Figuur 3: Algemeen overzicht resultaten ondersteuning/begeleidingsbehoeften respondenten met diagnose ASS.

Bij de analyse van de resultaten (Figuur 3 : Algemeen overzicht resultaten ondersteuning/begeleidingsbehoeften respondenten met diagnose ASS.) van de respondenten met ASS stellen we het volgende vast:

- De studenten met ASS zijn wanneer ze niet gebruik maken van een ondersteuning/begeleiding minder op de hoogte van het bestaan van andere mogelijkheden van ondersteuning/begeleiding.
- De studenten met ASS maken het meest frequent gebruik van volgende ondersteuning/begeleidingsvormen:
 - Extra examentijd
 - Ondersteuning bij de studiemethode
 - Ondersteuning bij het maken van een planning
 - Een studiebegeleider, lector, ouder en/of vriend(in) die in me gelooft en me motiveert.
 - Belangrijke afspraken worden heel duidelijk gemaakt: ofwel op papier ofwel elektronisch;
 - Begeleiding die me positief bevestigt.
 - Ondersteuning bij het organiseren van mijn studie
- De ondersteuning/begeleidingsvormen die studenten met ASS niet kennen maar die hen zouden helpen (vanaf een keuze door twee van de drie studenten) zijn:
 - Ondersteuning bij het stellen van prioriteiten.
 - Iemand die toetst in welke ik de lesinhouden begrijp.
 - Centrale communicatie rond opdrachten en deadlines in de vorm van een overzichtsagenda.
 - Een inloopperiode op de hogeschool
 - Proefexamens

- f. Ondersteuning die me het overzicht helpt bewaren.
 - g. Ondersteuning die mijn interesses en krachten met mij zoekt en formuleert.
 - h. Lectoren die lesgeven met een duidelijke structuur.
 - i. Examens afleggen in een vertrouwd leslokaal.
4. Wanneer we de keuzes van de ondersteunings/begeleidingsvormen waarvan studenten met ASS aangeven ze effectief te gebruiken en/of te willen gebruiken als ze aangeboden zouden worden samen leggen, krijgen we een beeld van de gewenste ondersteuning die aansluit bij de behoeften. Opmerkelijk is dat de ondersteunings/begeleidingsbehoeften bij een aantal items zeer uitgesproken was. Het gaat hier om de keuze die minstens 2 van de 3 studenten maakten voor de volgende aspecten:
- a. Extra examentijd (3/3)
 - b. Ondersteuning bij de studiemethode (3/3)
 - c. Ondersteuning bij het maken van een planning (3/3)
 - d. Ondersteuning bij het stellen van prioriteiten
 - e. Iemand die toetst in welke ik de lesinhouden begrijp. (3/3)
 - f. Ondersteuning die me studieadvies geeft
 - g. Ondersteuning die me het overzicht helpt bewaren. (3/3)
 - h. Ondersteuning bij het organiseren van mijn studie (3/3)
 - i. Begeleiding die sturend en directief is in de ondersteuning
 - j. Lectoren die lesgeven met een duidelijke structuur. (3/3)
 - k. Lectoren die een overzicht geven van de te behandelen lesstof en verbanden leggen met de rest van de leerstof
 - l. Examens afleggen in een vertrouwd leslokaal
 - m. Ondersteuning bij het stellen van prioriteiten
 - f. Centrale communicatie rond opdrachten en deadlines in de vorm van een overzichtsagenda.
 - n. Een inlooperperiode op de hogeschool
 - o. Proefexamens
 - p. Een studiebegeleider, lector, ouder en/of vriend(in) die in me gelooft en me motiveert.
 - q. Ondersteuning in het samenwerken in teams of projectgroepen
 - r. Begeleiding die samen met mij de gekozen oplossingsstrategieën evalueert en bijstuurt
 - s. Ondersteuning die mijn interesses en krachten met mij zoekt en formuleert
 - t. Belangrijke afspraken worden heel duidelijk gemaakt: ofwel op papier ofwel elektronisch
 - u. Begeleiding die me positief bevestigt.
5. Ondersteuning waar studenten met ASS minder gebruik van maken en waar men van aangeeft ze niet te zullen gebruiken mocht ze aangeboden worden zijn:
- a. Een student die samen met mij een planning maakt.
 - b. Ondersteuning bij het starten van nieuwe acties.
 - c. Individuele met de lector de studiewijzer, ECTS-fiche doornemen.
 - d. Ondersteuning die met mij een goede balans zoekt tussen studeren en vrije tijd.
 - e. Alleen mondelinge examens afleggen
 - f. Alleen schriftelijke examens afleggen.

4.3. Resultaten van de respondenten zonder de diagnose ASS (n= 3)

Figuur 4: Algemeen overzicht resultaten ondersteuning/begeleidingsbehoeften respondenten zonder diagnose ASS.

Bij de analyse van de resultaten (Figuur 4: Algemeen overzicht resultaten ondersteuning/begeleidingsbehoeften respondenten zonder diagnose ASS.) van de studenten zonder de diagnose ASS stellen we het volgende vast:

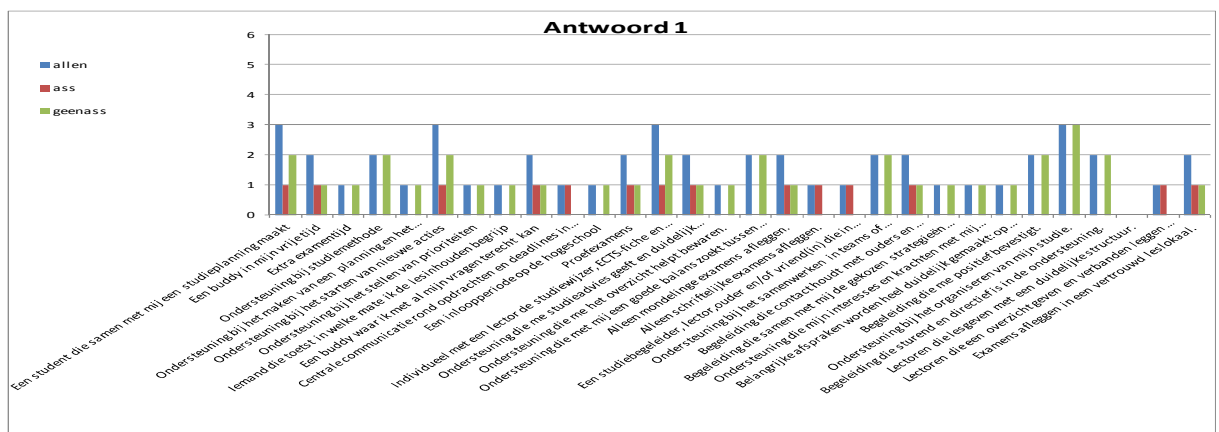
- De studenten zonder de diagnose van ASS zijn wanneer ze niet gebruik maken van een ondersteuning/begeleiding goed op de hoogte van het bestaan van andere mogelijkheden van ondersteuning/begeleiding.
- De studenten zonder de diagnose van ASS ervaren het meeste ondersteuning aan volgende ondersteuning/begeleidingsvormen:
 - Een buddy waar ik met al mijn vragen terecht kan.
 - Centrale communicatie rond opdrachten en deadlines in de vorm van een overzichtsagenda.
 - Alleen schriftelijke examens afleggen.
 - Een studiebegeleider, lector, ouder en/of vriend(in) die in me gelooft en me motiveert.
 - Lectoren die lesgeven met een duidelijke structuur.
 - Lectoren die een overzicht geven van de te behandelen lesstof en verbanden leggen met de rest van de leerstof.
- De ondersteuning/begeleidingsvormen die studenten zonder de diagnose van ASS niet kennen maar die hen zouden helpen (vanaf een keuze door twee van de drie studenten) zijn:
 - Een inloopperiode op de hogeschool
 - Proefexamens

4. Wanneer we de keuzes van de ondersteuning/begeleidingsvormen waarvan studenten zonder de diagnose van ASS aangeven ze effectief te gebruiken en/of te willen gebruiken als ze aangeboden zouden worden samen leggen, krijgen we een beeld van de gewenste ondersteuning die aansluit bij de behoeften. Opmerkelijk is dat de ondersteuning/begeleidingsbehoeften relatief groot is, ook bij studenten zonder de diagnose van ASS. Het gaat hier om een keuze die minstens twee van de drie studenten maakten voor de volgende aspecten:
 - a. Extra examentijd
 - b. Ondersteuning bij het maken van een planning
 - c. Ondersteuning bij het stellen van prioriteiten
 - d. Een buddy waar ik met al mijn vragen terecht kan.
 - e. Centrale communicatie rond opdrachten en deadlines in de vorm van een overzichtsagenda.
 - f. Een inlooperperiode op de hogeschool
 - g. Proefexamens
 - h. Alleen schriftelijke examens afleggen.
 - i. Een studiebegeleider, lector, ouder en/of vriend(in) die in me gelooft en me motiveert.
 - g. Ondersteuning die mijn interesses en krachten met mij zoekt en formuleert.
 - j. Lectoren die lesgeven met een duidelijke structuur.
 - k. Lectoren die een overzicht geven van de te behandelen lesstof en verbanden leggen met de rest van de leerstof.
5. Ondersteuning waar studenten zonder de diagnose van ASS minder gebruik van maken en waar men van aangeeft ze niet te gebruiken mocht ze aangeboden worden zijn:
 - a. Een student die samen met mij een planning maakt.
 - b. Ondersteuning bij studiemethode
 - c. Ondersteuning die me studieadvies geeft en duidelijk formuleert hoe ik ervoor sta met mijn studie.
 - d. Ondersteuning die met mij een goede balans zoekt tussen studeren en vrije tijd.
 - e. Alleen mondelinge examens
 - f. Ondersteuning bij het organiseren van mijn studie
 - g. Begeleiding die sturend en directief is in de ondersteuning

4.4.Overeenkomsten en verschillen: analyse van de vier categorieën (deel 2 enquête)

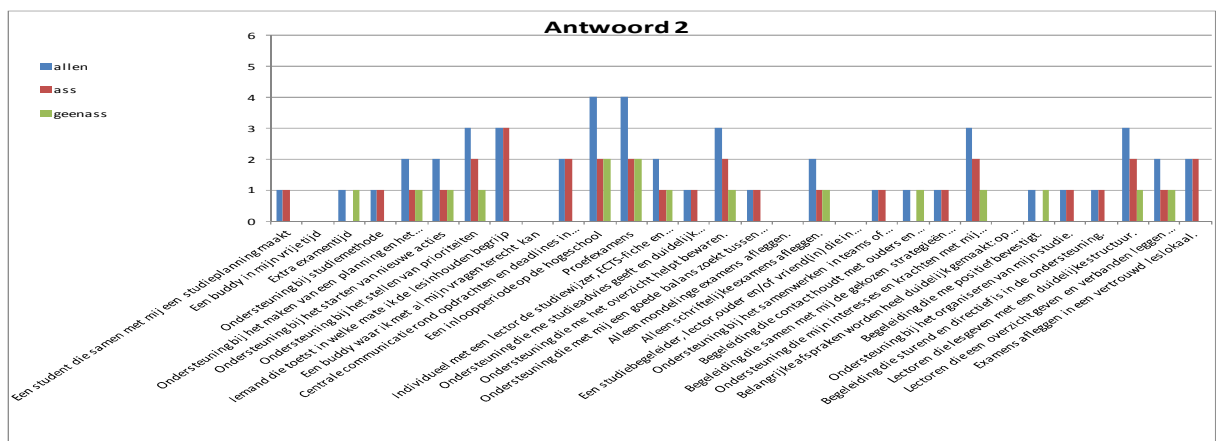
In het volgende deel wil ik de overeenkomsten en verschillen in beeld brengen tussen de resultaten van de studenten met een diagnose en de studenten zonder diagnose.

1. Uit de analyse van vraag 1 'Ik maak van deze ondersteuning geen gebruik maar weet wel dat ze bestaat binnen de opleiding' (Figuur 5 : Overzicht resultaten vraag 1.) kunnen we vaststellen dat studenten met een diagnose van ASS minder goed op de hoogte zijn van het aanbod van ondersteuning waar ze geen gebruik van maken. Studenten zonder de diagnose herkennen vaker een ondersteuning/begeleidingsvorm als die aangeboden wordt zonder dat ze hier gebruik van maken.

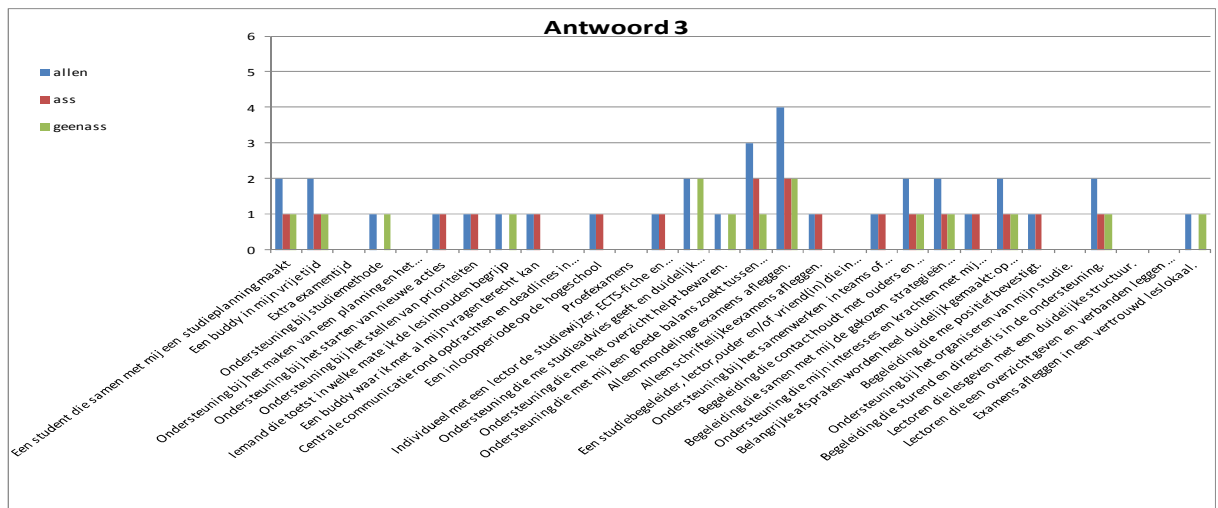
Figuur 5: Overzicht resultaten vraag 1.

2. Analyse van vraag 2 ‘Ik ken deze vorm van ondersteuning binnen de opleiding niet, maar ze zou me kunnen helpen.’ (Cfr figuur 6 : Overzicht resultaten vraag 2) leert ons dat er grote overeenkomsten zijn tussen niet gekende ondersteuning/begeleiding en de nood hieraan bij zowel studenten met als zonder de diagnose van ASS.
- Hiernaast stellen we vast dat er aan een aantal ondersteuning/begeleidingsvormen die in relatie staan met keuzes maken, prioriteiten stellen, overzicht bewaren, structuur en reflectie over eigen functioneren bij studenten met ASS een grotere behoefte bestaat.

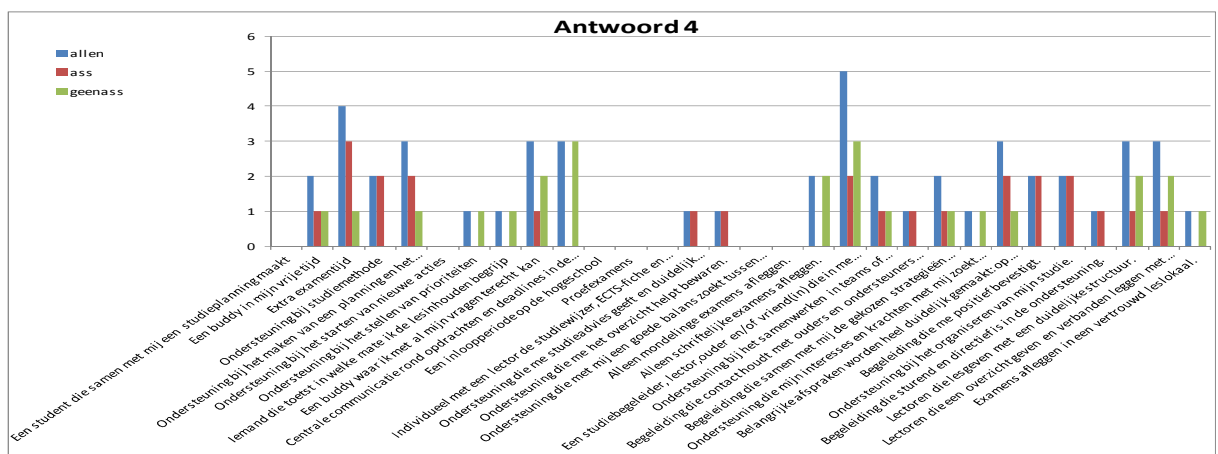
Figuur 6: Overzicht resultaten vraag 2

3. Bij de analyse van vraag 3 'Ik ken deze vorm van ondersteuning binnen de opleiding niet. Ik denk niet dat deze ondersteuning me zou helpen.' (Cfr figuur 7 : Overzicht resultaten vraag 3) zien we bij een minderheid van de studenten (met en zonder diagnose) ondersteuning/begeleidingsvormen waar geen nood aan is.
- Ik stel vast dat de aangegeven ondersteuning/begeleidingsvormen waar geen nood aan is bij studenten met de diagnose van ASS en zonder de diagnose zowel verschillen als overeenkomen.

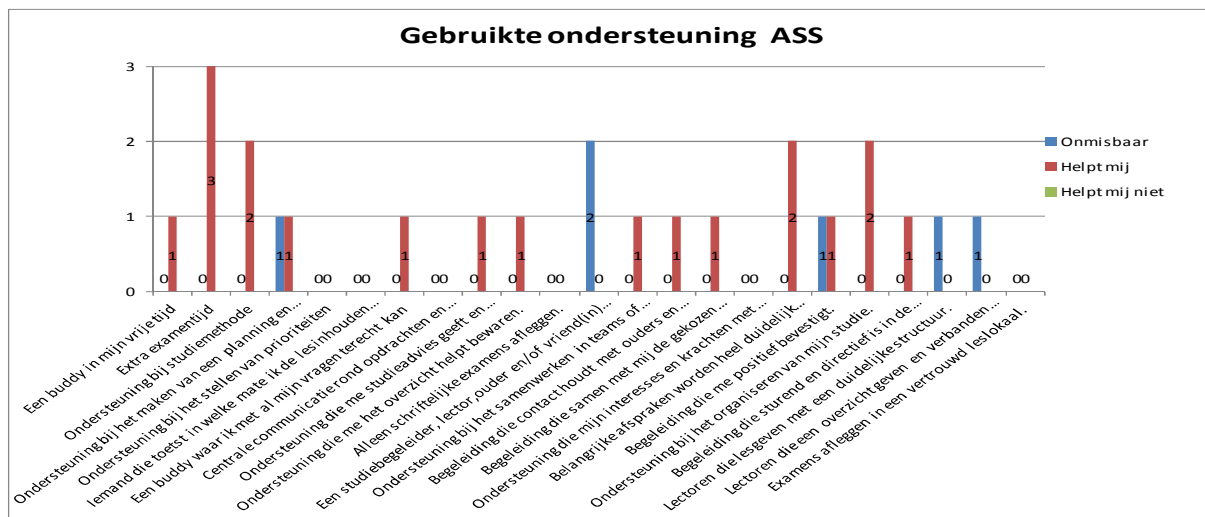
Figuur 7: Overzicht resultaten vraag 3

4. Uit de resultaten van vraag 4 'Van deze ondersteuning maak ik gebruik.' (Cfr figuur 8 : Overzicht resultaten vraag 4) blijkt dat de studenten met de diagnose ASS frequenter gebruik maken van ondersteuning.

Figuur 8: Overzicht resultaten vraag 4

Wanneer we nagaan in welke mate de ondersteuning die gebruikt werd effectief is stellen we vast dat de gebruikte ondersteuning/begeleidingsvormen zowel bij studenten met als zonder de diagnose van ASS helpend is. (Cfr in bijlage figuur 9: Gebruikte ondersteuning alle respondenten; , figuur 10: Gebruikte ondersteuning respondenten zonder de diagnose ASS.) Ik stel vast dat geen van de gebruikte ondersteuning/begeleidingsvormen bij beide groepen van studenten niet helpend zijn.

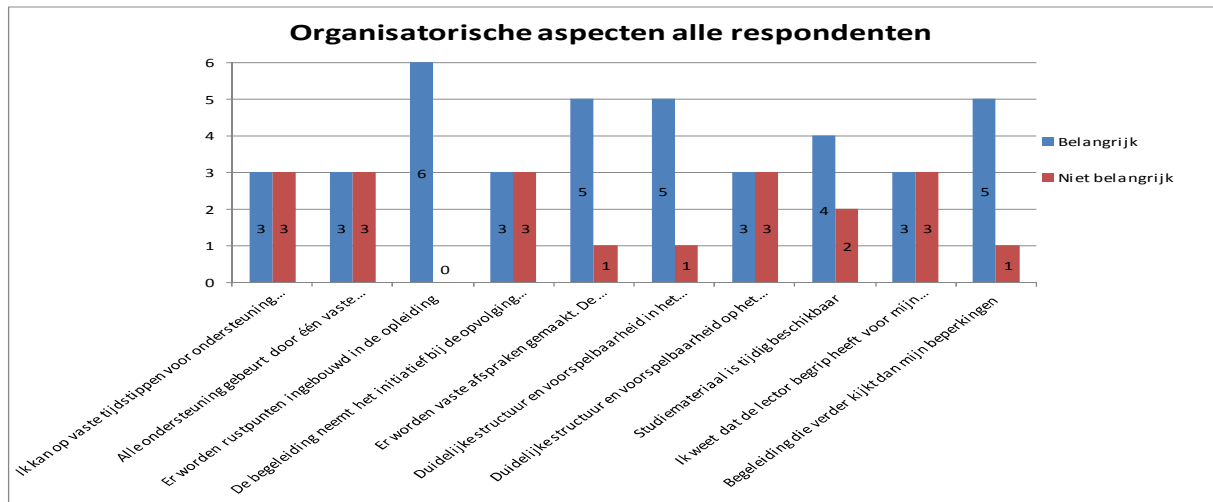

Figuur 11: Gebruikte ondersteuning respondenten met diagnose ASS

Zoals uit figuur 11 blijkt geven studenten met de diagnose ASS vaker aan dat de ondersteuning/begeleidingvorm onmisbaar is. Het gaat hierbij om volgende items:

- Ondersteuning bij het maken van een planning en het uitstippelen van toekomstige acties.
- Een studiebegeleider, lector , ouder en/of vriend(in) die in me gelooft en me motiveert.
- Begeleiding die me positief bevestigt.
- Lectoren die lesgeven met een duidelijke structuur.
- Lectoren die een overzicht geven van de te behandelen lesstof en verbanden leggen met de rest van de lesstof.

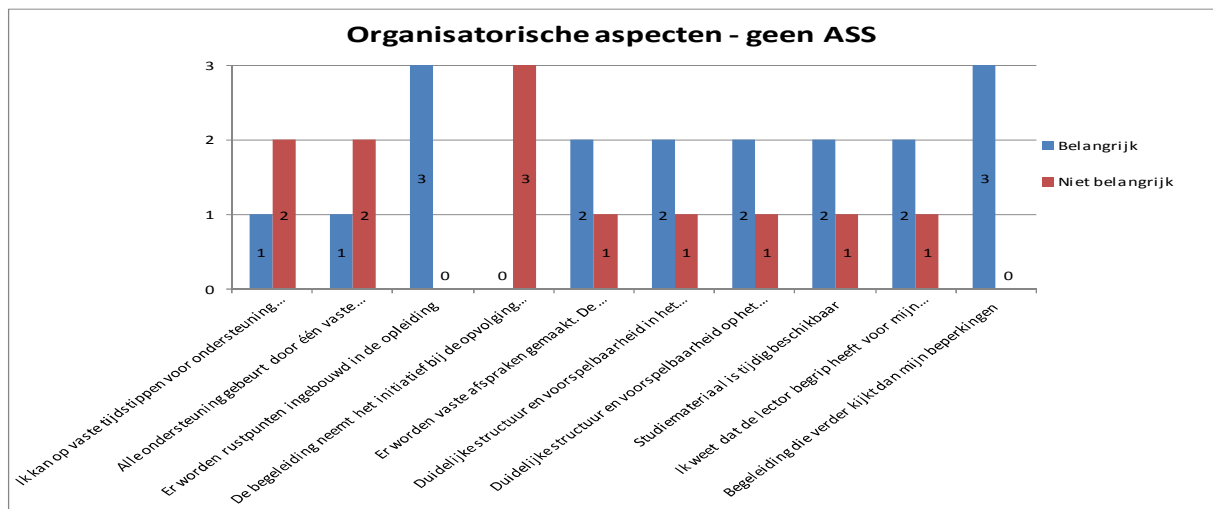
4.5.Resultaten: organisatorische stellingen (deel 3 enquête)

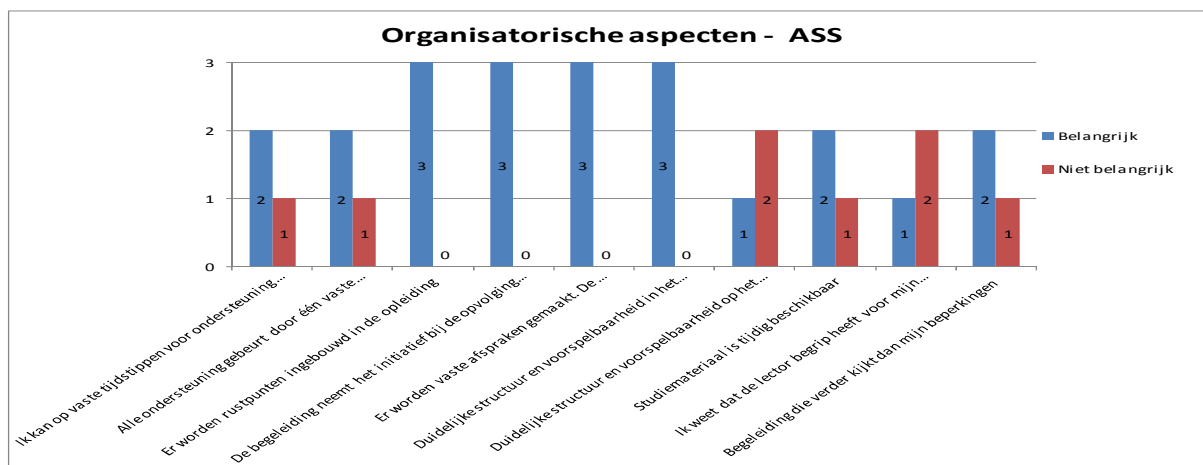
Figuur 12: Organisatorische aspecten alle respondenten

Wanneer we de resultaten van alle respondenten (n=6) bekijken (Cfr figuur 12: Organisatorische aspecten alle respondenten) stellen we vast dat geen enkele stelling een 0-score krijgt. Volgende stellingen worden door minstens vier van de zes studenten als belangrijk aangeduid:

1. Er worden rustpunten ingebouwd in de opleiding
2. Er worden vaste afspraken gemaakt. De ondersteuning wacht niet op problemen.
3. Duidelijke structuur en voorspelbaarheid in het praktisch-organisatorische
4. Studiemateriaal is tijdig beschikbaar
5. Begeleiding die verder kijkt dan mijn beperkingen.

Figuur 13: Organisatorische aspecten respondenten zonder de diagnose van ASS

Figuur 14: Organisatorische aspecten respondenten met de diagnose van ASS

Wanneer we de resultaten opsplitsen in de twee groepen van bevraagde studenten (Cfr. figuur 13: Organisatorische aspecten respondenten zonder de diagnose van ASS; figuur 14: Organisatorische aspecten respondenten met de diagnose van ASS) worden de verschillen duidelijk en stellen we vast dat in de groep van studenten zonder de diagnose van ASS de stelling 'De begeleiding neemt het initiatief bij de opvolging van de ondersteuning' als enige niet belangrijk wordt ervaren.

Studenten met de diagnose ASS vinden volgende stellingen uitgesproken belangrijk:

1. Er worden rustpunten ingebouwd in de opleiding
2. De begeleiding neemt het initiatief bij de opvolging van de ondersteuning
3. Er worden vaste afspraken gemaakt. De ondersteuning wacht niet op problemen.
4. Duidelijke structuur en voorspelbaarheid in het praktisch-organisatorische

Studenten met de diagnose ASS vinden volgende stellingen minder belangrijk:

1. Duidelijke structuur en voorspelbaarheid op het technisch-inhoudelijke terrein van de onderwijsorganisatie. (Geen rommelige cursus of slecht gemaakte afspraken rond lessen.)
2. Ik weet dat de lector begrip heeft voor mijn (anders) zijn en hier zorgzaam mee omspringt.

Studenten zonder de diagnose ASS vinden de volgende stellingen uitgesproken belangrijk:

1. Er worden rustpunten ingebouwd in de opleiding
2. Begeleiding die verder kijkt dan mijn beperkingen

Studenten zonder de diagnose ASS vinden de volgende stellingen minder belangrijk:

1. Ik kan op vaste tijdstippen voor ondersteuning terecht.
2. Alle ondersteuning gebeurt door één vaste individuele begeleider

5. Conclusies

1. De ondersteuning/begeleidingsbehoeften van studenten met de diagnose van ASS en zonder deze diagnose overlappen elkaar voor een belangrijk gedeelte. Uit het onderzoek blijkt dat beide categorieën van studenten ondersteuning/begeleiding nodig hebben op de weg naar een reflecterende, zelfstandig functionerende beroepspersoonlijkheid in een context waarin communicatie aan belang toeneemt. De complexiteit van de onderwijskundige praktijk en de bijhorende verwachtingen naar zelfsturing veroorzaken stress en moeite met leren bij studenten. (Schuman, 2010)
Ik denk dat we er vanuit mogen gaan dat elke startende student in de onderwijspraktijk van vandaag niet zonder deze ondersteuning/begeleiding kan.
2. De specifieke ondersteuning/begeleidingsbehoeften van studenten met de diagnose van ASS blijken er deels op gericht te zijn de andere cognitieve stijl te compenseren en te ondersteunen. De genoemde ondersteuning/begeleidingsbehoefte zijn er met name op gericht de tekorten in executieve functies en centrale coherentie te compenseren.
Ondersteuning bij de studiemethode (3/3), iemand die toetst in welke ik de lesinhouden begrijp. (3/3) , Ondersteuning die me studieadvies geeft, Ondersteuning die me het overzicht helpt bewaren. (3/3), Ondersteuning bij het organiseren van mijn studie (3/3), Begeleiding die sturend en directief is in de ondersteuning, Examens afleggen in een vertrouwd leslokaal
Ondersteuning bij het stellen van prioriteiten, Begeleiding die samen met mij de gekozen oplossingsstrategieën evalueert en bijstuurt, Ondersteuning die mijn interesses en krachten met mij zoekt en formuleert, Belangrijke afspraken worden heel duidelijk gemaakt: ofwel op papier ofwel elektronisch
3. De effectieve gebruikte ondersteuning/begeleidingsvormen van de twee groepen studenten verschilt in belangrijke mate. Bij studenten met de diagnose gaat het om die ondersteuning/begeleidingsvormen die verhelderen en structureren.
Beide groepen van studenten zijn het eens dat de ondersteuning door een lector, ouder, vriend(in) die in hen gelooft heel erg belangrijk is. Gebruikte ondersteuning blijkt voor studenten zonder de diagnose ASS helpend te zijn. Studenten met de diagnose kwalificeren de gebruikte ondersteuning vaker als onmisbaar.
4. Studenten ervaren de wijze waarop de opleiding zich organiseert als erg ondersteunend. Ze geven hierbij aan dat een individuele attitude en hierbij rekening houden met ieders talenten als fundamenteel belangrijk ervaren worden. Het persoonlijk contact in de ondersteuning (Ondersteuning die mijn interesses en krachten in kaart brengt.) wordt als erg waardevol ervaren. Studenten benadrukken het belang van het vertrekken vanuit talenten en geven aan dat het geloof in hun kunnen door zowel het netwerk binnen als buiten de hogeschool waar ze deel van uitmaken van uitzonderlijk belang is. Studenten geven hiermee tegelijk aan dat ze zich kunnen vinden in de ethisch/normatieve

uitgangspunten van TGI zoals beschreven in hoofdstuk twee. Het klimaat waarvan ze door middel van de gemaakte keuzes in de bevraging een beeld schetsen is er een van respect voor groei en ontwikkeling waarbij 'storingen' als een mogelijke aanzet voor verandering en alternatieve zienswijzen kunnen gehanteerd worden. (Palmowski, 2010)

Wanneer we vaststellen dat studenten met de diagnose van ASS andere en/of een groter pakket aan ondersteuning/begeleidingsvormen nodig hebben hoeft dit niet te betekenen dat de gedachte in deze conclusie niet zou opgaan!

5. Studenten met de diagnose van ASS zijn minder goed op de hoogte van de aangeboden ondersteuning/begeleidingsvorm waarvan ze geen gebruik maken. Studenten zonder de diagnose van ASS herkennen vaker een ondersteuning/begeleidingsvorm als die wordt aangeboden zonder dat ze er gebruik van maken.
6. Studenten met de diagnose van ASS geven aan dat ondanks de effectieve en onmisbare ondersteuning waarvan ze gebruik maken er nog niet ingevulde ondersteuning/begeleidingbehoefte bestaan. Deze niet ingevulde ondersteuning/begeleidingbehoefte verschillen grondig met de niet ingevulde ondersteuning/begeleidingbehoefte bij studenten zonder de diagnose van ASS. Studenten met de diagnose van ASS maken ons hier attent op een aantal ondersteuning/begeleidingsbehoefte die ze in het aanbod missen en waarvan we als autismedeskundige het belang ervan kunnen (h)erkennen.
De studenten komen overeen wat twee aspecten betreft nl: een inlooperperiode op de hogeschool en proefexamens.
7. Studenten met de diagnose van ASS geven hun ondersteuning/begeleidingsbehoefte duidelijk aan. Tegelijk stel ik vast dat uit de keuzes die gemaakt werden bij de vraag naar ondersteuning die ze niet kennen en ook niet zouden gebruiken blijkt dat de student met ASS niet in een exclusieve positie wenst geplaatst te worden door de keuze van ondersteuning. Dit sluit aan bij de literatuur en het interview met een student rond de thema: studenten verkiezen niet om in een uitzonderingspositie te worden geplaatst.

6. Aanbevelingen

1. Het lijkt belangrijk om duidelijk te zijn in de communicatie rond de aanwezige ondersteuning/begeleidingsmogelijkheden voor studenten. Voldoende concretiseren van het aanbod binnen de verschillende concepten is aangewezen.
2. De effectief gehanteerde ondersteuning door de student met ASS wordt door hem ervaren als onmisbaar. Elke betrokkene in de onderwijsorganisatie hoort stil te staan bij de consequentie hiervan in zijn eigen praktijk.
3. Studenten met en zonder de diagnose van ASS vinden het belangrijk dat de hogeschool rekening houdt met hun krachten en kwaliteiten en geven blijk van nood aan ondersteuning. De studenten met de diagnose ASS geven aan niet van die ondersteuning gebruik te maken die hen in een exclusieve positie zet. Het lijkt hierom aangewezen in het aanbieden van ondersteuning daar waar mogelijk de principes van 'Inclusive design for all' te implementeren.

Ondersteuning al of niet samen gaande met bijzondere faciliteiten moet:

- Bruikbaar zijn voor iedereen (het vermijdt op deze manier afzonderen en stigmatiseren van bepaalde groepen)
 - Flexibel zijn in gebruik
 - Goed verstaanbaar zijn en niet complex
 - Duidelijk gecommuniceerd kunnen worden naar de gebruikers
 - Makkelijk bereikbaar zijn
4. Naast de grote overlap in ondersteuning/begeleidingsbehoeften van studenten met en zonder de diagnose van ASS geven studenten met ASS aan specifieke ondersteuningsnoden te hebben. Deze gegevens mogen we niet uit het oog verliezen. Ik pleit ervoor om deze behoeften aan ondersteuning in een overleg/onderzoek tussen de betrokken student en een autismedeskundige in kaart te brengen en de inhoud van het expertiseverslag in overleg met de betrokken student op een pervasieve wijze te communiceren binnen de organisatie. Het lijkt me goed om de stappen in dit proces vorm te geven in een protocol.

Naar verder onderzoek lijkt het me zeer boeiend om volgende aspecten verder te onderzoeken:

1. In welke mate wijzigt de discrepantie tussen de ondersteuning/begeleidingsbehoeften van studenten met en zonder de diagnose van ASS in de loop van hun studie. Is groei in zelfsturing tijdens de studie een mogelijke voorspeller van succes in een beroepscontext.
2. Het lijkt me zeer zinvol om op een kwalitatieve wijze te onderzoeken welke concrete vormen begeleiding en ondersteuning kunnen aannemen en dit bij de twee groepen van studenten. We kunnen hierbij nagaan of de overeenstemming bij concretisering toeneemt/afneemt en wat dit betekent voor de gemeenschap van studenten en medewerkers.
3. Mieke Meirsschaut (Meirsschaut, 2010) adviseert in haar doctoraatsonderzoek 'Sociale communicatie en interactie tussen een moeder en haar jonge kind met ASS' hulpverleners om een specifieke compenserende interactiestijl te gebruiken. In een onderzoek zou ik graag toetsen of en in welke mate deze interactiestijl kan bijdragen aan de ondersteuning van studenten met ASS.

7. Reflectie en evaluatie

Willem Elsschot's veel geciteerde dichtregel 'Tussen droom en daad staan wetten in de weg en praktische bezwaren ...' werd al snel heel concreet. In het werken en denken liep ik al snel aan tegen het veel te breed willen opzetten van het onderzoek. Keuzes maken bleek niet zo evident! Op hetzelfde moment werd dit ook een thema in de supervisie en lag de werkinbreng voor het rapen. De critical friends drongen aan op duidelijkheid en minder 'wol' in de taal. Ik was op bekend terrein! Het maakte me attent op een zorgvuldig taalgebruik in relatie tot studenten met ASS.

Bij het werken aan de vragenlijst werd ik geconfronteerd met de evidentie van de eigen taalcultuur. Een collega wees me op het (veelvuldig) gebruik van beeldspraak, mijn taal. Ik heb mogen ervaren met welk gemak je de afstemming uit het oog verliest in relatie met normaal begaafde studenten met ASS.

Naarmate het onderzoek vorm kreeg ben ik kunnen groeien in het doen van onderzoek. Ik heb mijn eigen verwachtingen kunnen loslaten en ben benieuwd en verwonderd aan het werk kunnen gaan. In het opstellen van de vragenlijst heb ik maximaal proberen rekening te houden met de specifieke cognitieve stijl van de studenten met ASS. Een belangrijke doelstelling hierbij was het uitgangspunt dat de studenten met ASS de vragenlijst zelfstandig moesten kunnen invullen. Dit is maar ten dele gelukt; het was absoluut nodig dat één van de studenten met ASS door de GON-begeleidster ondersteund werd.

De interviews die vooraf gingen aan het opstellen van de vragenlijst hebben me een goed inzicht gegeven in de mogelijkheden, inzet en knelpunten in de hogeschool wat studeren met een beperking betreft en het mogelijk inclusieve karakter van de ondersteuning. In het nieuwe academiejaar zal ik deel uitmaken van een werkgroep die hogeschoolbreed een visie zal ontwikkelen op bijzondere faciliteiten en andere ondersteuning van studenten. Ik zal de ervaring en de aanbevelingen die ik in dit rapport deed hier vast en zeker kunnen inbrengen.

Zowel in de voorgesprekken met studenten, collega's (studentenbegeleider/ GON-begeleider) als in de resultaten van het onderzoek ben ik geraakt door de vaststelling dat studenten met ASS op de eerste plaats als student willen worden gepercipieerd en in tweede instantie appel doen op gepaste ondersteuning. Ik vind dit niet vreemd, het noopt alleen tot nadenken over hoe we de ondersteuning van studenten moeten organiseren om niet voorbij te gaan aan dit existentieel gegeven. Mij lijkt een grondhouding van zowel de individuele medewerker als de organisatie waarin acceptatie centraal staat een sterk begin.

In het werken aan dit onderzoek kijk ik met veel plezier terug op de activiteiten in de onderzoeksgroep. Het heeft me laten kennismaken (als buitenlander!) met vele nieuwe contexten, werkwijzen en organisaties. Het betrokken zijn bij het proces van de ander heeft me op het terrein van onderzoek vast en zeker een aantal dingen geleerd die ik in mijn eigen werk heb kunnen meenemen. Het toetsen van het eigen denken in een groep waar iedereen in eenzelfde proces zit heeft ongetwijfeld voor focus gezorgd! Ik heb iedere keer uitgekeken naar de feedback van de collega's en heb graag elke opzet gelezen en van commentaar voorzien.

Door in het tweede jaar te starten met de opleiding kende ik de collega's van de onderzoeksgroep niet zo goed. Hierdoor heb ik pas later inzicht in de kwaliteiten en deskundigheden van iedereen

gekregen. We hadden wellicht nog meer voor elkaar kunnen betekenen als we mekaar langer hadden gekend.

Zoals ik eerder al aangaf heeft de microbe van onderzoek doen me flink beet! Ik besef dat ik de eerste stapjes heb gezet en nog ontzettend veel te leren heb. Ik kijk naar dit praktijkonderzoek als een belangrijke ervaring omdat het me vertrouwen heeft gegeven om een volgende stap te zetten. In de beginfase heb ik het onderzoek als 'te klein' ervaren als men aandrang op afbakening van de onderzoeksvragen. Ik kijk hier nu anders naar. Voor mij is de onderzoekslijn zeer waardevol gebleken voor mijn eigen ontwikkeling en groei en draagt ze bij tot de visieontwikkeling op de hogeschool. Het afronden van dit onderzoek laat me toe conclusies te trekken, het roept echter tegelijk nieuwe onderzoeksvragen, nieuwe uitdagingen op.

Ik ben blij in dit onderzoeksrapport het ethisch-normatief kader van Ruth Cohn te hebben kunnen verbinden met ondersteuning van studenten, inclusie/diversiteit en de uitgangspunten van het oplossingsgericht werken. In het onderzoek is dit denken steeds impliciet of expliciet aanwezig geweest. Voor mij kan onderzoek nooit enkel evidence based zijn maar gaat het altijd samen met een waardengebonden gerichtheid.

8. Bibliografie

- AAP. (2010, februari 15). *DSM- 5 Development*. Opgeroepen op 03 08, 2010, van <http://www.dsm5.org/ProposedRevisions/Pages/proposedrevision.aspx?rid=94>
- Attwood, T. (2008). *Het syndroom van asperger*. Amsterdam: Pearson.
- Autismesteunpunt, Z. (2010). *Studeren met ASS*.
- Baarda, B. (2009). *Dit is onderzoek! Handleiding voor kwantitatief en kwalitatief onderzoek*. Groningen/Houten: Noordhoff Uitgevers.
- BDFAN, & network, B. D. (sd). Opgeroepen op 03 08, 2010, van Belgian Design for all network: <http://www.ianua.be/bdfan/nl/dfa.html>
- Breetvelt, I. (2005). *Evaluatie begeleidingsproject autistische studenten*. Amsterdam: SCO-Kohnstamm Instituut.
- Cohn, R. (2002). *Van psychoanalyse naar themagecentreerde interactie*. Soest: Nelissen.
- Foerster, H. v. (1998). *Wahrheit ist die Erfindung eines Lügners*. Heidelberg: Pörksen Bernard.
- Fondelli, T. (2007). Aan de slag met de diagnose 'autisme'. *Systeemtheoretisch bulletin* , 113- 129.
- Gemeenschap, V. (2008, juni 26). *Decreet betreffende de financiering van de werking van de hogescholen en de universiteiten in Vlaanderen*. Opgeroepen op maart 12, 2010, van Onderwijs. Vlaanderen. be: <http://www.ond.vlaanderen.be/EDULEX/database/document/document.asp?docid=13988>
- Gemeenschap, V. (2004, juni 06). *Decreet betreffende de rechtspositie van de student, de medezeggenschap in het hoger onderwijs in Vlaanderen*. Opgeroepen op maart 12, 2010, van Onderwijs. Vlaanderen. be: <http://www.ond.vlaanderen.be/edulex/database/document/document.asp?docid=13487>
- Gemeenschap, V. (2007, juni 08). *Decreet betreffende de studiefinanciering van de Vlaamse Gemeenschap*. Opgeroepen op maart 12, 2010, van Onderwijs.Vlaanderen.be: <http://www.ond.vlaanderen.be/EDULEX/database/document/document.asp?docid=13892>
- Gemeenschap, V. (2002, juni 28). *Decreet betreffende gelijke onderwijskansen*. Opgeroepen op maart 12, 2010, van Onderwijs.Vlaanderen.be: <http://www.ond.vlaanderen.be/EDULEX/database/document/document.asp?docid=13298>
- Handicap+studie. (2004). *Autisme en studeren in het hoger onderwijs*. Utrecht: Handicap + studie.
- Heerink, M., Pinkster, S., & Bratti-van der Werf, M. (2009). *Onderzoek in zorg en welzijn. Een praktische inleiding*. Amsterdam: Pearson Education.
- Hendriks, R. (2000). *Autistisch gezelschap*. Lisse: Swets & Zeitlinger.

- Hendriksen, J. (2004). *Levend leren als levensopgave: werken aan authentiek leiderschap*. (J. Hendriksen, & A. De Wit, Red.) Soest: Nelissen.
- Hoffman. (2002). *Interculturele gespreksvoering. Theorie en praktijk van het TOPOL-model*. Houten/Diegem: Bohn Stafleu van Loghum.
- Langmaack, Barbara. (2001). *Einführung in die Themenzentrierte Interaktion TZI*. Weinheim, Basel: Beltz Verlag.
- Meirsschaut, M. (2010). *Sociale communicatie en interactie tussen een moeder en haar jonge kind met ASS*. Gent: Universiteit Gent.
- Migchelbrink, F. (2006). *Praktijkgericht onderzoek in zorg en welzijn*. Amsterdam: SPW.
- Oonincx, I. (2010). Beter leren omgaan met autistische studenten. *Fontyscope 68*.
- Overheid, V. (2003, april 04). Opgeroepen op 03 13, 2010, van Edulex. Wetgeving en omzendbrieven voor het Vlaamse onderwijs.: <http://www.ond.vlaanderen.be/edulex/database/document/document.asp?docid=13425>
- Palmowski, W. (2010). Störungen - systemisch gesehen. *Themenzentrierte interaktion*, 24, 22- 27.
- Plantijn Hogeschool. (2009- 2010). *Studiegids*. Antwerpen.
- Ruth C Cohn. (2002). *Van psychoanalyse naar themagecentreerde interactie*. Soest: H. Nelissen.
- Saunders, Lewis, & Thornhill. (2004). *Methoden en technieken van onderzoek*. Amsterdam: Pearson Education Benelux.
- Schuman, H. (2010). *Inclusief onderwijs. Dilemma's en uitdagingen*. Antwerpen - Apeldoorn: Garant.
- SIHO. (sd).
- SIHO, & Onderwijs, S. I. (sd). *Jaarverslag 2008- 2009*. Opgeroepen op 05 19, 2010, van SIHO: <http://www.siho.be/files/Jaarverslag%20werkjaar%201.pdf>
- Steens, R. (1993). *Menselijke communicatie. Een zoektocht naar haar complexiteit*. Antwerpen: Interactie Akademie vzw.
- Van den Brande, J. (2009). Functiebeperking of functieverhoging? Van individueel probleem naar oplossing voor iedereen ... Brussel: Dienst studieadvies - Diversiteit Vrije Universiteit Brussel.
- Vermeulen, P., & Vanspranhge, E. (29- 2004). Psychologische begeleiding van mensen met autisme. *Tokk*, 62 -73.
- VN. (2006). Opgeroepen op maart 12, 2010, van Convention on the Rights of Persons with Disabilities: <http://www.un.org/disabilities/default.asp?id=150>

9. Bijlagen

Bijlage I: Bevraging in lime survey

Wat ondersteunt mijn leren

Breien student.

In het kader van de opleiding Master Special Educational Needs doe ik een praktijkonderzoek in dit onderzoek wil ik vragen in welke mate de ondersteuningsbehoeften van studenten met de diagnose van een autismespectrumstoornis en samen met deze diagnose overeenkomsten en/of verschillen.

De enquête bestaat uit drie delen.

1. gegevens over je opleiding secundair onderwijs, je huidige opleiding en je ervaring met alternatieve vormen van ondersteuning in de hogeschool.

2. geeft bij elke vorm van ondersteuning/begleiding aan of je de ondersteuningsbegleiding kent, je er al of niet gebruik van zou willen maken en in welke mate de ondersteuningsbegleiding die je gebruikt zinvol is.

Je peiling naar de belangrijkheid van organisatorische aspecten binnen de opleiding die een ondersteunend effect kunnen hebben.

Op het einde van de vragenlijst is er ruimte voorzien waarin je kan aangeven aan welke voor je belangrijkste vorm van ondersteuning ik niet gesocht heb.

Ik wil je alvast heel erg bedanken voor het meewerken aan deze enquête!

Wenselijke groeten,
Wim Stinkens

There are 77 questions in this survey

Personalia

1 Geslacht *

Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:

☐ man

☐ vrouw

2 Geboortjaar *

Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:

☐ 1985

☐ 1986

☐ 1987

☐ 1988

☐ 1989

☐ 1990

☐ 1991

☐ 1992

☐ 1993

☐ 1994

3 Mijn vooropleiding in het secundair onderwijs was: *

Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:

☐ Algemeen secundair onderwijs (ASO)

☐ Beroeps secundair onderwijs (BSO)

☐ Technisch secundair onderwijs (TBO)

☐ Kunst secundair onderwijs (KSO)

Huidige opleiding

4 Ik ben gestart met deze opleiding in het academiejaar: *

Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:

- ☐ 2007 - 2008
☐ 2008 - 2009
☐ 2009 - 2010

5 Ik volg een opleiding in het departement: *

Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:

- ☐ Sociaal Agogisch Werk
☐ Communicatie
☐ Laboratoriumtechnologie, lerarenopleiding en voeding- en dieetkunde

Autisme Spectrum Stoornis?

6 Ik heb een diagnose binnen het autisme spectrum. *

Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:

- ☐ ja
☐ nee

7 Ik maakte in het secundair onderwijs gebruik van ondersteuning. *

[Beantwoord alleen deze vraag. Als u heeft geantwoord 'ja' op vraag 6.]

Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:

- ☐ ja
☐ nee

Ondersteuningsmogelijkheden

8 Ik maak bij mijn studie gebruik van één of meerdere vormen van volgende mogelijkheden tot ondersteuning: *

Selektier alles wat voldoet

- ☐ GON-begeleiding
- ☐ Bijzondere faciliteiten
- ☐ Studiebegeleiding
- ☐ Studentenbegeleiding
- ☐ SOVO
- ☐ Andere
- ☐ Ik maak geen gebruik van ondersteuning

Studiebegeleiding: ondersteuning bij studiemethoden (leren leren, planning,...)
 Studentenbegeleiding: psycho-sociale ondersteuning
 SOVO: sociale voorzieningen

9 Welke bijzondere faciliteit(en) werd(en) je toegekend? Omschrijf. *

[Beantwoord alleen deze vraag: Als u heeft gekend 'Bijzondere faciliteiten' op vraag 8.]

Vul uw antwoord hier in:

10 Welke andere ondersteuning gebruik je? Omschrijf. *

[Beantwoord alleen deze vraag: Als u heeft gebruik 'Andere' op vraag 8.]

Vul uw antwoord hier in:

Deel 2

- 11 In elk scherm zal één vorm van ondersteuning omschreven worden. Maak één keuze uit één van de volgende mogelijke antwoorden:
- Ik maak van deze ondersteuning geen gebruik maar weet wel dat ze bestaat binnen de opleiding.
 - Ik ken deze vorm van ondersteuning binnen de opleiding niet, maar ze zou me wel kunnen helpen.
 - Ik ken deze vorm van ondersteuning binnen de opleiding niet. Ik denk niet dat deze ondersteuning me zou helpen.
 - Van deze ondersteuning maak ik gebruik. Geef aan in welke mate ze je ondersteunt.

Vraag 1

12 Een student die samen met mij een studieplanning maakt. *

Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:

- ☐ Ik maak van deze ondersteuning geen gebruik maar weet wel dat ze bestaat binnen de opleiding.
- ☐ Ik ken deze vorm van ondersteuning binnen de opleiding niet, maar ze zou me wel kunnen helpen.
- ☐ Ik ken deze vorm van ondersteuning binnen de opleiding niet. Ik denk niet dat deze ondersteuning me zou helpen.
- ☐ Van deze ondersteuning maak ik gebruik.

13 Deze ondersteuning: *

[Bijwoord alleen deze vraag. Als u heeft gekozen 'Van deze ondersteuning maak ik gebruik' op vraag 12.]

Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:

- ☐ is voor mij onmisbaar
- ☐ helpt mij
- ☐ helpt mij niet

Vraag 2

14 Een buddy in mijn vrije tijd. *

Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:

- ☐ Ik maak van deze ondersteuning geen gebruik maar weet wel dat ze bestaat binnen de opleiding.
- ☐ Ik ken deze vorm van ondersteuning binnen de opleiding niet, maar ze zou me wel kunnen helpen.
- ☐ Ik ken deze vorm van ondersteuning binnen de opleiding niet. Ik denk niet dat deze ondersteuning me zou helpen.
- ☐ Van deze ondersteuning maak ik gebruik.

15 Deze ondersteuning: *

[Beantwoord alleen deze vraag. Als u heeft gantwoord 'Van deze ondersteuning maak ik gebruik.' op vraag 14.]

Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:

- ☐ Is voor mij onmisbaar
- ☐ helpt mij
- ☐ helpt mij niet

Vraag 3

16 Extra examentijd *

Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:

- ☐ Ik maak van deze ondersteuning geen gebruik maar weet wel dat ze bestaat binnen de opleiding.
- ☐ Ik ken deze vorm van ondersteuning binnen de opleiding niet, maar ze zou me wel kunnen helpen.
- ☐ Ik ken deze vorm van ondersteuning binnen de opleiding niet. Ik denk niet dat deze ondersteuning me zou helpen.
- ☐ Van deze ondersteuning maak ik gebruik.

17 Deze ondersteuning: *

[Beantwoord alleen deze vraag. Als u heeft gantwoord 'Van deze ondersteuning maak ik gebruik.' op vraag 16.]

Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:

- ☐ Is voor mij onmisbaar
- ☐ helpt mij
- ☐ helpt mij niet

Vraag 4

18 Ondersteuning bij studiemethode *

Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:

- ☐ Ik maak van deze ondersteuning geen gebruik maar weet wel dat ze bestaat binnen de opleiding.
- ☐ Ik ken deze vorm van ondersteuning binnen de opleiding niet, maar ze zou me wel kunnen helpen.
- ☐ Ik ken deze vorm van ondersteuning binnen de opleiding niet. Ik denk niet dat deze ondersteuning me zou helpen.
- ☐ Van deze ondersteuning maak ik gebruik.

19 Deze ondersteuning: *

[Reactiewoord alleen deze vraag. Als u heeft gearwoond 'Van deze ondersteuning maak ik gebruik.' op vraag 18.]

Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:

- ☐ Is voor mij onmisbaar
- ☐ helpt mij
- ☐ helpt mij niet

Vraag 5

20 Ondersteuning bij het maken van een planning *

Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:

- ☐ Ik maak van deze ondersteuning geen gebruik maar weet wel dat ze bestaat binnen de opleiding.
- ☐ Ik ken deze vorm van ondersteuning binnen de opleiding niet, maar ze zou me wel kunnen helpen.
- ☐ Ik ken deze vorm van ondersteuning binnen de opleiding niet. Ik denk niet dat deze ondersteuning me zou helpen.
- ☐ Van deze ondersteuning maak ik gebruik.

21 Deze ondersteuning: *

[Reactiewoord alleen deze vraag. Als u heeft gearwoond 'Van deze ondersteuning maak ik gebruik.' op vraag 20.]

Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:

- ☐ Is voor mij onmisbaar
- ☐ helpt mij
- ☐ helpt mij niet

Vraag 6

22 Ondersteuning bij het starten van nieuwe acties *

Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:

- ☐ Ik maak van deze ondersteuning geen gebruik maar weet wel dat ze bestaat binnen de opleiding.
- ☐ Ik kan deze vorm van ondersteuning binnen de opleiding niet, maar ze zou me wel kunnen helpen.
- ☐ Ik kan deze vorm van ondersteuning binnen de opleiding niet, ik denk niet dat deze ondersteuning me zou helpen.
- ☐ Van deze ondersteuning maak ik gebruik.

23 Deze ondersteuning: *

[Beantwoord alleen deze vraag: Als u heeft: geenwoord 'Van deze ondersteuning maak ik gebruik.' op vraag 22.]

Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:

- ☐ Is voor mij onmisbaar
- ☐ helpt mij
- ☐ helpt mij niet

Vraag 7

24 Ondersteuning bij het stellen van prioriteiten. *

Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:

- ☐ Ik maak van deze ondersteuning geen gebruik maar weet wel dat ze bestaat binnen de opleiding.
- ☐ Ik kan deze vorm van ondersteuning binnen de opleiding niet, maar ze zou me wel kunnen helpen.
- ☐ Ik kan deze vorm van ondersteuning binnen de opleiding niet, ik denk niet dat deze ondersteuning me zou helpen.
- ☐ Van deze ondersteuning maak ik gebruik.

25 Deze ondersteuning: *

[Beantwoord alleen deze vraag: Als u heeft: geenwoord 'Van deze ondersteuning maak ik gebruik.' op vraag 24.]

Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:

- ☐ Is voor mij onmisbaar
- ☐ helpt mij
- ☐ helpt mij niet

Vraag 8

26 Iemand die toetst in welke mate ik de lesinhouden begrijp. *

Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:

- ☐ Ik maak van deze ondersteuning geen gebruik maar weet wel dat ze bestaat binnen de opleiding.
- ☐ Ik kan deze vorm van ondersteuning binnen de opleiding niet, maar ze zou me wel kunnen helpen.
- ☐ Ik kan deze vorm van ondersteuning binnen de opleiding niet, ik denk niet dat deze ondersteuning me zou helpen.
- ☐ Van deze ondersteuning maak ik gebruik.

27 Deze ondersteuning: *

[Beantwoord alleen deze vraag: Als u heeft geenwoord 'Van deze ondersteuning maak ik gebruik.' op vraag 26.]

Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:

- ☐ Is voor mij onmisbaar
- ☐ helpt mij
- ☐ helpt mij niet

Vraag 9

28 Een buddy waar ik met al mijn vragen terecht kan. *

Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:

- ☐ Ik maak van deze ondersteuning geen gebruik maar weet wel dat ze bestaat binnen de opleiding.
- ☐ Ik kan deze vorm van ondersteuning binnen de opleiding niet, maar ze zou me wel kunnen helpen.
- ☐ Ik kan deze vorm van ondersteuning binnen de opleiding niet, ik denk niet dat deze ondersteuning me zou helpen.
- ☐ Van deze ondersteuning maak ik gebruik.

29 Deze ondersteuning: *

[Beantwoord alleen deze vraag: Als u heeft geenwoord 'Van deze ondersteuning maak ik gebruik.' op vraag 28.]

Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:

- ☐ Is voor mij onmisbaar
- ☐ helpt mij
- ☐ helpt mij niet

Vraag 10

30 Centrale communicatie rond opdrachten en deadlines in de vorm van een overzichtsgedrag. *

Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:

- ☐ Ik maak van deze ondersteuning geen gebruik maar weet wel dat ze bestaat binnen de opleiding.
- ☐ Ik ken deze vorm van ondersteuning binnen de opleiding niet, maar ze zou me wel kunnen helpen.
- ☐ Ik ken deze vorm van ondersteuning binnen de opleiding niet. Ik denk niet dat deze ondersteuning me zou helpen.
- ☐ Van deze ondersteuning maak ik gebruik.

31 Deze ondersteuning: *

[Beantwoord alleen deze vraag: Als u heeft gaekewoord 'Van deze ondersteuning maak ik gebruik.' op vraag 30.]

Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:

- ☐ Is voor mij onmisbaar
- ☐ helpt mij
- ☐ helpt mij niet

Vraag 11

32 Een inlooperperiode op de hogeschool zodat ik kan vaststellen of de opleiding bij me past. *

Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:

- ☐ Ik maak van deze ondersteuning geen gebruik maar weet wel dat ze bestaat binnen de opleiding.
- ☐ Ik ken deze vorm van ondersteuning binnen de opleiding niet, maar ze zou me wel kunnen helpen.
- ☐ Ik ken deze vorm van ondersteuning binnen de opleiding niet. Ik denk niet dat deze ondersteuning me zou helpen.
- ☐ Van deze ondersteuning maak ik gebruik.

33 Deze ondersteuning: *

[Beantwoord alleen deze vraag: Als u heeft gaekewoord 'Van deze ondersteuning maak ik gebruik.' op vraag 32.]

Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:

- ☐ Is voor mij onmisbaar
- ☐ helpt mij
- ☐ helpt mij niet

Vraag 12

34 Proefexamens. *

Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:

- ☐ Ik maak van deze ondersteuning geen gebruik maar weet wel dat ze bestaat binnen de opleiding.
- ☐ Ik ken deze vorm van ondersteuning binnen de opleiding niet, maar ze zou me wel kunnen helpen.
- ☐ Ik ken deze vorm van ondersteuning binnen de opleiding niet. Ik denk niet dat deze ondersteuning me zou helpen.
- ☐ Van deze ondersteuning maak ik gebruik.

35 Deze ondersteuning: *

[Beantwoord alleen deze vraag: Als u heeft gearriveerd 'Van deze ondersteuning maak ik gebruik.' op vraag 34.]

Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:

- ☐ is voor mij onmisbaar
- ☐ helpt mij
- ☐ helpt mij niet

Vraag 13

36 Individueel met de lector de studiewijzer, ECTS-fiche en richtlijnen binnen het opleidingsonderdeel doornemen. *

Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:

- ☐ Ik maak van deze ondersteuning geen gebruik maar weet wel dat ze bestaat binnen de opleiding.
- ☐ Ik ken deze vorm van ondersteuning binnen de opleiding niet, maar ze zou me wel kunnen helpen.
- ☐ Ik ken deze vorm van ondersteuning binnen de opleiding niet. Ik denk niet dat deze ondersteuning me zou helpen.
- ☐ Van deze ondersteuning maak ik gebruik.

37 Deze ondersteuning: *

[Beantwoord alleen deze vraag: Als u heeft gearriveerd 'Van deze ondersteuning maak ik gebruik.' op vraag 36.]

Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:

- ☐ is voor mij onmisbaar
- ☐ helpt mij
- ☐ helpt mij niet

Vraag 14

38 Ondersteuning die me studieadvies geeft en duidelijk formuleert hoe ik ervoor sta met mijn studie. *

Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:

- ☐ Ik maak van deze ondersteuning geen gebruik maar weet wel dat ze bestaat binnen de opleiding.
- ☐ Ik kan deze vorm van ondersteuning binnen de opleiding niet, maar ze zou me wel kunnen helpen.
- ☐ Ik kan deze vorm van ondersteuning binnen de opleiding niet. Ik denk niet dat deze ondersteuning me zou helpen.
- ☐ Van deze ondersteuning maak ik gebruik.

39 Deze ondersteuning: *

[Beantwoord alleen deze vraag: Als u heeft geantwoord 'Van deze ondersteuning maak ik gebruik.' op vraag 38.]

Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:

- ☐ Is voor mij onmisbaar
- ☐ helpt mij
- ☐ helpt mij niet

Vraag 15

40 Ondersteuning die me overzicht helpt bewaren. *

Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:

- ☐ Ik maak van deze ondersteuning geen gebruik maar weet wel dat ze bestaat binnen de opleiding.
- ☐ Ik kan deze vorm van ondersteuning binnen de opleiding niet, maar ze zou me wel kunnen helpen.
- ☐ Ik kan deze vorm van ondersteuning binnen de opleiding niet. Ik denk niet dat deze ondersteuning me zou helpen.
- ☐ Van deze ondersteuning maak ik gebruik.

41 Deze ondersteuning: *

[Beantwoord alleen deze vraag: Als u heeft geantwoord 'Van deze ondersteuning maak ik gebruik.' op vraag 40.]

Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:

- ☐ Is voor mij onmisbaar
- ☐ helpt mij
- ☐ helpt mij niet

Vraag 16

42 Ondersteuning die met mij een goede balans zoekt tussen studeren en vrije tijd. *

Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:

- ☐ Ik maak van deze ondersteuning geen gebruik maar weet wel dat ze bestaat binnen de opleiding.
- ☐ Ik ken deze vorm van ondersteuning binnen de opleiding niet, maar ze zou me wel kunnen helpen.
- ☐ Ik ken deze vorm van ondersteuning binnen de opleiding niet. Ik denk niet dat deze ondersteuning me zou helpen.
- ☐ Van deze ondersteuning maak ik gebruik.

43 Deze ondersteuning: *

[Beantwoord alleen deze vraag: Als u heeft geantwoord 'Van deze ondersteuning maak ik gebruik,' op vraag 42.]

Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:

- ☐ Is voor mij onmisbaar
- ☐ helpt mij
- ☐ helpt mij niet

Vraag 17

44 Alleen mondelinge examens afleggen. *

Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:

- ☐ Ik maak van deze ondersteuning geen gebruik maar weet wel dat ze bestaat binnen de opleiding.
- ☐ Ik ken deze vorm van ondersteuning binnen de opleiding niet, maar ze zou me wel kunnen helpen.
- ☐ Ik ken deze vorm van ondersteuning binnen de opleiding niet. Ik denk niet dat deze ondersteuning me zou helpen.
- ☐ Van deze ondersteuning maak ik gebruik.

45 Deze ondersteuning: *

[Beantwoord alleen deze vraag: Als u heeft geantwoord 'Van deze ondersteuning maak ik gebruik,' op vraag 44.]

Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:

- ☐ Is voor mij onmisbaar
- ☐ helpt mij
- ☐ helpt mij niet

Vraag 18

46 Alleen schriftelijke examens afleggen. *

Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:

- ☐ Ik maak van deze ondersteuning geen gebruik maar weet wel dat ze bestaat binnen de opleiding.
- ☐ Ik ken deze vorm van ondersteuning binnen de opleiding niet, maar ze zou me wel kunnen helpen.
- ☐ Ik ken deze vorm van ondersteuning binnen de opleiding niet. Ik denk niet dat deze ondersteuning me zou helpen.
- ☐ Van deze ondersteuning maak ik gebruik.

47 Deze ondersteuning: *

[Beantwoord alleen deze vraag. Als u heeft gemiticord 'Van deze ondersteuning maak ik gebruik' op vraag 46.]

Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:

- ☐ is voor mij onmisbaar
- ☐ helpt mij
- ☐ helpt mij niet

Vraag 19

48 Een studiebegeleider, lector, ouder en/of vriend(in) die in me gelooft en me motiveert. *

Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:

- ☐ Ik maak van deze ondersteuning geen gebruik maar weet wel dat ze bestaat binnen de opleiding.
- ☐ Ik ken deze vorm van ondersteuning binnen de opleiding niet, maar ze zou me wel kunnen helpen.
- ☐ Ik ken deze vorm van ondersteuning binnen de opleiding niet. Ik denk niet dat deze ondersteuning me zou helpen.
- ☐ Van deze ondersteuning maak ik gebruik.

49 Deze ondersteuning: *

[Beantwoord alleen deze vraag. Als u heeft gemiticord 'Van deze ondersteuning maak ik gebruik' op vraag 48.]

Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:

- ☐ is voor mij onmisbaar
- ☐ helpt mij
- ☐ helpt mij niet

Vraag 20

50 Ondersteuning bij het samenwerken in teams of projectgroepen. *

Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:

- ☐ Ik maak van deze ondersteuning geen gebruik maar weet wel dat ze bestaat binnen de opleiding.
- ☐ Ik ken deze vorm van ondersteuning binnen de opleiding niet, maar ze zou me wel kunnen helpen.
- ☐ Ik ken deze vorm van ondersteuning binnen de opleiding niet. Ik denk niet dat deze ondersteuning me zou helpen.
- ☐ Van deze ondersteuning maak ik gebruik.

51 Deze ondersteuning: *

[Beantwoord alleen deze vraag: Als u heeft gearriveerd 'Van deze ondersteuning maak ik gebruik' op vraag 50.]

Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:

- ☐ Ik voor mij onmisbaar
- ☐ helpt mij
- ☐ helpt mij niet

Vraag 21

52 Begeleiding die contact houdt met ouders en ondersteuners buiten de hogeschool. *

Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:

- ☐ Ik maak van deze ondersteuning geen gebruik maar weet wel dat ze bestaat binnen de opleiding.
- ☐ Ik ken deze vorm van ondersteuning binnen de opleiding niet, maar ze zou me wel kunnen helpen.
- ☐ Ik ken deze vorm van ondersteuning binnen de opleiding niet. Ik denk niet dat deze ondersteuning me zou helpen.
- ☐ Van deze ondersteuning maak ik gebruik.

53 Deze ondersteuning: *

[Beantwoord alleen deze vraag: Als u heeft gearriveerd 'Van deze ondersteuning maak ik gebruik' op vraag 52.]

Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:

- ☐ is voor mij onmisbaar
- ☐ helpt mij
- ☐ helpt mij niet

Vraag 22

54 Begeleiding die samen met mij de gekozen oplossingsstrategieën evalueert en bijstuurt. *

Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:

- ☐ Ik maak van deze ondersteuning geen gebruik maar weet wel dat ze bestaat binnen de opleiding.
- ☐ Ik ken deze vorm van ondersteuning binnen de opleiding niet, maar ze zou me wel kunnen helpen.
- ☐ Ik ken deze vorm van ondersteuning binnen de opleiding niet. Ik denk niet dat deze ondersteuning me zou helpen.
- ☐ Van deze ondersteuning maak ik gebruik.

55 Deze ondersteuning: *

[Beantwoord alleen deze vraag: Als u heeft geantwoord 'Van deze ondersteuning maak ik gebruik' op vraag 54.]

Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:

- ☐ is voor mij onmisbaar
- ☐ helpt mij
- ☐ helpt mij niet

Vraag 23

56 Ondersteuning die mijn interesses en krachten met mij zoekt en formuleert. *

Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:

- ☐ Ik maak van deze ondersteuning geen gebruik maar weet wel dat ze bestaat binnen de opleiding.
- ☐ Ik ken deze vorm van ondersteuning binnen de opleiding niet, maar ze zou me wel kunnen helpen.
- ☐ Ik ken deze vorm van ondersteuning binnen de opleiding niet. Ik denk niet dat deze ondersteuning me zou helpen.
- ☐ Van deze ondersteuning maak ik gebruik.

57 Deze ondersteuning: *

[Beantwoord alleen deze vraag: Als u heeft geantwoord 'Van deze ondersteuning maak ik gebruik' op vraag 56.]

Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:

- ☐ is voor mij onmisbaar
- ☐ helpt mij
- ☐ helpt mij niet

Vraag 24

58 Belangrijke afspraken worden heel duidelijk gemaakt: ofwel op papier ofwel elektronisch. *

Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:

- ☐ Ik maak van deze ondersteuning geen gebruik maar weet wel dat ze bestaat binnen de opleiding.
- ☐ Ik ken deze vorm van ondersteuning binnen de opleiding niet, maar ze zou me wel kunnen helpen.
- ☐ Ik ken deze vorm van ondersteuning binnen de opleiding niet. Ik denk niet dat deze ondersteuning me zou helpen.
- ☐ Van deze ondersteuning maak ik gebruik.

59 Deze ondersteuning: *

[Beantwoord alleen deze vraag: Als u heeft gearriveerd 'Van deze ondersteuning maak ik gebruik.' op vraag 58.]

Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:

- ☐ is voor mij onmisbaar
- ☐ helpt mij
- ☐ helpt mij niet

Vraag 25

60 Begeleiding die me positief bevestigt. *

Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:

- ☐ Ik maak van deze ondersteuning geen gebruik maar weet wel dat ze bestaat binnen de opleiding.
- ☐ Ik ken deze vorm van ondersteuning binnen de opleiding niet, maar ze zou me wel kunnen helpen.
- ☐ Ik ken deze vorm van ondersteuning binnen de opleiding niet. Ik denk niet dat deze ondersteuning me zou helpen.
- ☐ Van deze ondersteuning maak ik gebruik.

61 Deze ondersteuning: *

[Beantwoord alleen deze vraag: Als u heeft gearriveerd 'Van deze ondersteuning maak ik gebruik.' op vraag 60.]

Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:

- ☐ is voor mij onmisbaar
- ☐ helpt mij
- ☐ helpt mij niet

Vraag 26

62 Ondersteuning bij het organiseren van mijn studie. *

Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:

- ☐ Ik maak van deze ondersteuning geen gebruik maar weet wel dat ze bestaat binnen de opleiding.
- ☐ Ik ken deze vorm van ondersteuning binnen de opleiding niet, maar ze zou me wel kunnen helpen.
- ☐ Ik ken deze vorm van ondersteuning binnen de opleiding niet. Ik denk niet dat deze ondersteuning me zou helpen.
- ☐ Van deze ondersteuning maak ik gebruik.

63 Deze ondersteuning: *

[Beantwoord alleen deze vraag: Als u heeft gekozen 'Van deze ondersteuning maak ik gebruik' op vraag 62.]

Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:

- ☐ Is voor mij onmisbaar
- ☐ Helpt mij
- ☐ Helpt mij niet

Vraag 27

64 Begeleiding die sturend en directief is in de ondersteuning. *

Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:

- ☐ Ik maak van deze ondersteuning geen gebruik maar weet wel dat ze bestaat binnen de opleiding.
- ☐ Ik ken deze vorm van ondersteuning binnen de opleiding niet, maar ze zou me wel kunnen helpen.
- ☐ Ik ken deze vorm van ondersteuning binnen de opleiding niet. Ik denk niet dat deze ondersteuning me zou helpen.
- ☐ Van deze ondersteuning maak ik gebruik.

65 Deze ondersteuning: *

[Beantwoord alleen deze vraag: Als u heeft gekozen 'Van deze ondersteuning maak ik gebruik' op vraag 64.]

Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:

- ☐ Is voor mij onmisbaar
- ☐ Helpt mij
- ☐ Helpt mij niet

Vraag 28

66 Lectoren die les geven met een duidelijke structuur. *

Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:

- ☐ Ik maak van deze ondersteuning geen gebruik maar weet wel dat ze bestaat binnen de opleiding.
- ☐ Ik ken deze vorm van ondersteuning binnen de opleiding niet, maar ze zou me wel kunnen helpen.
- ☐ Ik ken deze vorm van ondersteuning binnen de opleiding niet. Ik denk niet dat deze ondersteuning me zou helpen.
- ☐ Van deze ondersteuning maak ik gebruik.

67 Deze ondersteuning: *

[Beantwoord alleen deze vraag: Als u heeft gaeantwoord 'Van deze ondersteuning maak ik gebruik.' op vraag 66]

Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:

- ☐ is voor mij onmisbaar
- ☐ helpt mij
- ☐ helpt mij niet

Vraag 29

68 Lectoren die een overzicht geven van de te behandelen leerstof en verbanden leggen met de rest van de leerstof. *

Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:

- ☐ Ik maak van deze ondersteuning geen gebruik maar weet wel dat ze bestaat binnen de opleiding.
- ☐ Ik ken deze vorm van ondersteuning binnen de opleiding niet, maar ze zou me wel kunnen helpen.
- ☐ Ik ken deze vorm van ondersteuning binnen de opleiding niet. Ik denk niet dat deze ondersteuning me zou helpen.
- ☐ Van deze ondersteuning maak ik gebruik.

69 Deze ondersteuning: *

[Beantwoord alleen deze vraag: Als u heeft gaeantwoord 'Van deze ondersteuning maak ik gebruik.' op vraag 68]

Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:

- ☐ is voor mij onmisbaar
- ☐ helpt mij
- ☐ helpt mij niet

Vraag 30

70 Examen afleggen in een vertrouwd leslokaal. *

Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:

- ☐ Ik maak van deze ondersteuning geen gebruik maar weet wel dat ze bestaat binnen de opleiding.
- ☐ Ik ken deze vorm van ondersteuning binnen de opleiding niet, maar ze zou me wel kunnen helpen.
- ☐ Ik ken deze vorm van ondersteuning binnen de opleiding niet. Ik denk niet dat deze ondersteuning me zou helpen.
- ☐ Van deze ondersteuning maak ik gebruik.

71 Deze ondersteuning: *

[Beantwoord alleen deze vraag: Als u heeft gantwoord 'Van deze ondersteuning maak ik gebruik' op vraag 70.]

Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:

- ☐ Ik voor mij onmisbaar
- ☐ helpt mij
- ☐ helpt mij niet

Deel 3

72 In de volgende schermen worden een aantal organisatorische en/of structurele stellingen geformuleerd. Geef bij elk item aan of je het belangrijk vindt of niet belangrijk.

Stellingen

73 Geef aan of onderstaande stellingen belangrijk voor jou zijn. *

Kies het toepasselijk antwoord voor elk onderdeel:

belangrijk	niet belangrijk
☐	☐
Ik kan op vaste tijdstippen voor ondersteuning terecht	☐
Alle ondersteuning gebeurt door één vaste individu/de begeleider	☐
Er worden rustmomenten ingekansd in de opleiding	☐
De begeleiding samen met inhoud bij de begeleiding en de ondersteuning	☐
Er worden vaste locaties gemaakt. De ondersteuning wordt niet op problemen.	☐

Stellingen 2

74 Geef aan of onderstaande stellingen belangrijk voor jou zijn. *

Kies het toepasselijk antwoord voor elk onderdeel:

belangrijk	niet belangrijk
☐	☐
Duidelijke structuur en voorspelbaarheid in het praktisch-organisatorische	☐
Duidelijke structuur en voorspelbaarheid op het technisch- inhoudelijke terrein van de	☐
onderwijsituatie. (Geen rommelige cursus of slecht gemaakt afspraken rond lessen.)	☐
Studiemateriaal is tijdig beschikbaar	☐
Ik weet dat de lector bezig heeft voor mijn (anders) zijn en hier zorgzaam mee omspringt	☐
Begeleiding die verder kijkt dan mijn beperkingen	☐

Dit wil ik nog zeggen!	
75 Ben ik in deze bevraging een voor jou belangrijke vorm van ondersteuning/begeleiding vergeten? * Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden: ☐ ja ☐ nee	
76 Omschrijf: * (Beantwoord alleen deze vraag; Als u heeft geselecteerd 'ja' op vraag 75.) Vul uw antwoord hier in:	

Gedrukt ten laste van de cliënt op 2016-05-19
(PAU_10) Versuur uw vragenlijst
Bedenk voor uw deeltname aan deze vragenlijst.

Deel 4

77 Opmerkingen

Vul uw antwoord hier in:

Bijlage II: Data mbt ondersteuning/begeleidingsbehoeften (deel II)

		A20	A22	A24	A26	A28	A30	A32	A34	A36	A38	A40	A42	A44	A46	A48	A50	A52	A54	A56	A58	A60	A62	A64	A66	A68	A70	A72	A74	A76	A78					
Typ vragen hier-->		Een s	Een l	Extra	Ondk	Ondk	Ondk	Ondk	lema	Een l	Cent	Een i	Proe	Indiv	Ondk	Ondk	Ondk	Alle	Alle	Een s	Ondk	Bege	Bege	Ondk	Belat	Bege	Ondk	Bege	Lectr	Lectr	Examens	afleggen in een vertrouwd leslokaal.				
allen	Antw. 1	3	2	1	2	1	3	1	1	2	1	1	2	3	2	1	2	2	1	1	2	2	1	1	1	1	2	3	2	0	1	2				
allen	Antw. 2	1	0	1	1	2	2	3	3	0	2	4	4	2	1	3	1	0	2	0	1	1	1	3	0	1	1	1	1	3	2	2				
allen	Antw. 3	2	2	0	1	0	1	1	1	1	0	1	0	1	2	1	3	4	1	0	1	2	2	1	2	1	0	2	0	0	0	1				
allen	Antw. 4	0	2	4	2	3	0	1	1	3	3	0	0	0	1	1	0	0	2	5	2	1	2	1	3	2	2	1	3	3	1					
ass	Antw. 1	1	1	0	0	0	1	0	0	1	1	0	1	1	1	0	0	1	1	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1				
ass	Antw. 2	1	0	0	1	1	1	2	3	0	2	2	2	1	1	2	1	0	1	0	1	0	1	2	0	0	1	1	2	1	2					
ass	Antw. 3	1	1	0	0	0	1	1	0	1	0	1	0	1	0	0	2	2	1	0	1	1	1	1	1	1	0	1	0	0	0					
ass	Antw. 4	0	1	3	2	2	0	0	0	1	0	0	0	0	1	1	0	0	0	2	1	1	1	0	2	2	2	1	1	1	0					
geenass	Antw. 1	2	1	1	2	1	2	1	1	1	0	1	1	2	1	1	2	1	0	0	2	1	1	1	1	2	3	2	0	0	1					
geenass	Antw. 2	0	0	1	0	1	1	1	0	0	0	2	2	1	0	1	0	0	1	0	0	1	0	1	0	1	0	0	1	1	0					
geenass	Antw. 3	1	1	0	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	2	1	1	2	0	0	0	1	1	0	1	0	0	1	0	0	1					
geenass	Antw. 4	0	1	1	0	1	0	1	1	2	3	0	0	0	0	0	0	0	2	3	1	0	1	1	1	0	0	0	2	2	1					

Tabel 1: Data resultaten alle respondenten, respondenten met diagnose van ASS, respondenten zonder diagnose ASS

Bijlage III: Overzicht resultaten per vraag (deel 2)

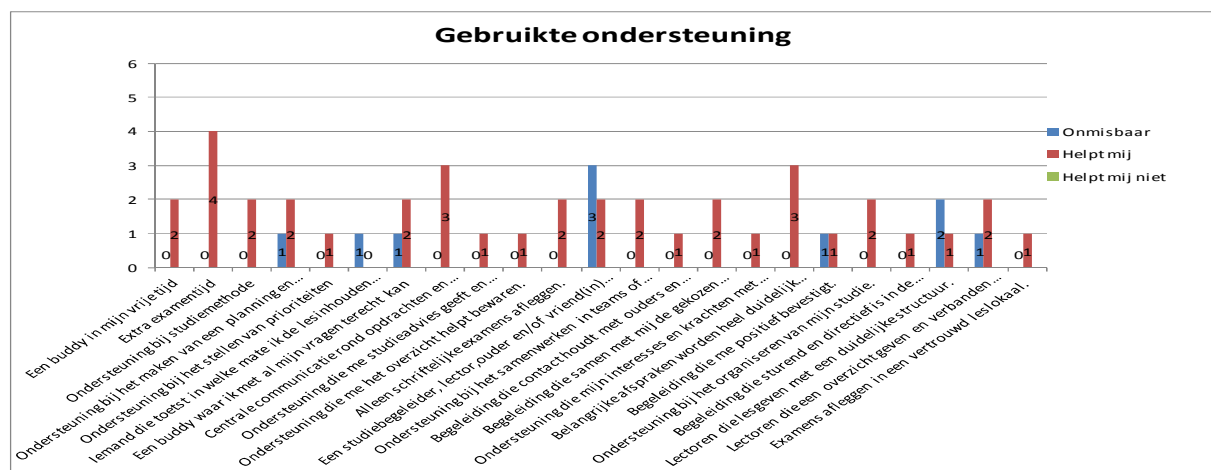
		A20	A22	A24	A26	A28	A30	A32	A34	A36	A38	A40	A42	A44	A46	A48	A50	A52	A54	A56	A58	A60	A62	A64	A66	A68	A70	A72	A74	A76	A78	
		Een s	Een t	Extra	Onde	Onde	Onde	Onde	lema	Een t	Cent	Een i	Proe	Indiv	Onde	Onde	Onde	Allee	Allee	Een s	Onde	Bege	Bege	Onde	Belar	Bege	Onde	Bege	Lectc	Lectc	Examens	aflegg
Antw. 1	allen	3	2	1	2	1	3	1	1	2	1	1	2	3	2	1	2	2	1	1	2	2	1	1	1	2	3	2	0	1	2	
	ass	1	1	0	0	0	1	0	0	1	1	0	1	1	1	0	0	1	1	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1	1	
	geenass	2	1	1	2	1	2	1	1	1	0	1	1	2	1	1	2	1	0	0	2	1	1	1	1	2	3	2	0	0	1	
Antw. 2	allen	1	0	1	1	2	2	3	3	0	2	4	4	2	1	3	1	0	2	0	1	1	1	3	0	1	1	1	3	2	2	
	ass	1	0	0	1	1	1	2	3	0	2	2	2	1	1	2	1	0	1	0	1	0	1	2	0	0	1	1	2	1	2	
	geenass	0	0	1	0	1	1	1	0	0	0	2	2	1	0	1	0	0	1	0	0	1	0	1	0	1	0	0	1	1	0	
Antw. 3	allen	2	2	0	1	0	1	1	1	1	0	1	0	1	2	1	3	4	1	0	1	2	2	1	2	1	0	2	0	0	1	
	ass	1	1	0	0	0	1	1	0	1	0	1	0	1	0	0	2	2	1	0	1	1	1	1	1	1	0	1	0	0	0	
	geenass	1	1	0	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	2	1	1	2	0	0	0	1	1	0	1	0	0	1	0	0	1	
Antw. 4	allen	0	2	4	2	3	0	1	1	3	3	0	0	0	1	1	0	0	2	5	2	1	2	1	3	2	2	1	3	3	1	
	ass	0	1	3	2	2	0	0	0	1	0	0	0	0	1	1	0	0	0	2	1	1	1	0	2	2	2	1	1	1	0	
	geenass	0	1	1	0	1	0	1	1	2	3	0	0	0	0	0	0	0	2	3	1	0	1	1	1	0	0	0	2	2	1	

Tabel 2: Data overzicht resultaten per vraag.

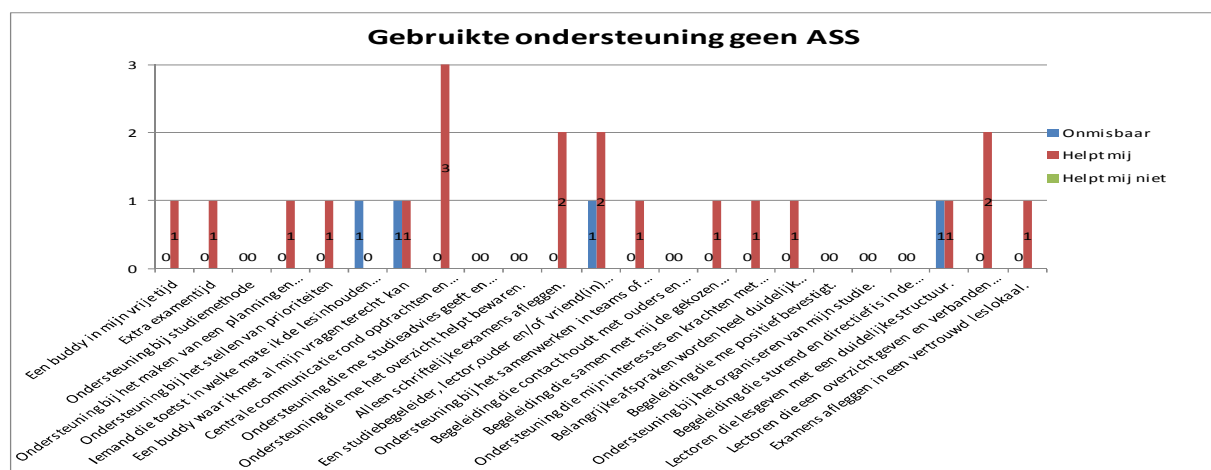
Bijlage IV: Gebruikte ondersteuning

ALLEN	Aa23	Aa25	Aa27	Aa29	Aa33	Aa35	Aa37	Aa39	Aa47	Aa49	Aa55	Aa57	Aa59	Aa61	Aa63	Aa65	Aa67	Aa69	Aa71	Aa73	Aa75	Aa77	Aa79	
	Een b	Extra	Onde	Onde	Onde	Iema	Een b	Centr	Onde	Onde	Allee	Een s	Onde	Begel	Begel	Onde	Belan	Begel	Onde	Begel	Lecto	Lecto	Examens aflegge	
Onmisbaar	0	0	0	1	0	1	1	0	0	0	0	3	0	0	0	0	0	1	0	0	2	1	0	
Helpt mij	2	4	2	2	1	0	2	3	1	1	2	2	2	1	2	1	3	1	2	1	1	2	1	
Helpt mij niet	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Geen ASS																								
	Een b	Extra	Onde	Onde	Onde	Iema	Een b	Centr	Onde	Onde	Allee	Een s	Onde	Begel	Begel	Onde	Belan	Begel	Onde	Begel	Lecto	Lecto	Examens aflegge	
Onmisbaar	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	
Helpt mij	1	1	0	1	1	0	1	3	0	0	2	2	1	0	1	1	1	0	0	0	1	2	1	
Helpt mij niet	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
ASS																								
	Een b	Extra	Onde	Onde	Onde	Iema	Een b	Centr	Onde	Onde	Allee	Een s	Onde	Begel	Begel	Onde	Belan	Begel	Onde	Begel	Lecto	Lecto	Examens aflegge	
Onmisbaar	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	1	0	0	1	1	0	
Helpt mij	1	3	2	1	0	0	1	0	1	1	0	0	1	1	1	0	2	1	2	1	0	0	0	
Helpt mij niet	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	

Tabel 3: Data gebruikte ondersteuning.

Figuur 9: Gebruikte ondersteuning alle respondenten.

Figuur 10: Gebruikte ondersteuning respondenten zonder de diagnose ASS

Bijlage V: Organisatorische aspecten data (deel 3)

ALLEN	B1	B2	B3	B4	B5	B6	B7	B8	B9	B10				
	Ik kan op	Alle onde	Er worder	De begele	Er worder	Duidelijke	Duidelijke	Studiema	Ik weet d	Begeleiding die verder kijkt dan mijn beperkingen				
Belangrijk	3	3	6	3	5	5	3	4	3	5				
Niet belangrijk	3	3	0	3	1	1	3	2	3	1				
ASS	B1	B2	B3	B4	B5	B6	B7	B8	B9	B10				
	Ik kan op	Alle onde	Er worder	De begele	Er worder	Duidelijke	Duidelijke	Studiema	Ik weet d	Begeleiding die verder kijkt dan mijn beperkingen				
Belangrijk	1	1	3	0	2	2	2	2	2	3				
Niet belangrijk	2	2	0	3	1	1	1	1	1	0				
Geen ASS	B1	B2	B3	B4	B5	B6	B7	B8	B9	B10				
	Ik kan op	Alle onde	Er worder	De begele	Er worder	Duidelijke	Duidelijke	Studiema	Ik weet d	Begeleiding die verder kijkt dan mijn beperkingen				
Belangrijk	2	2	3	3	3	3	1	2	1	2				
Niet belangrijk	1	1	0	0	0	0	2	1	2	1				

Tabel 4: Data organisatorische aspecten alle respondenten